

Tür: Araştırma Makalesie

Kabul Tarihi: 21 Aralık 2021

Gönderim Tarihi: 8 Ekim 2021

Yayımlanma Tarihi: 27 Aralık 2021

Atıf Künyesi: ERBAŞ, Ayhan (2021), “Birbirlerinin Kaleminden Servet-İ Fünûncular – 2”, *International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS)*, C. 2, S. 3, s. 107-136.

BİRBİRLERİNİN KALEMİNDEN SERVET-İ FÜNUNCULAR- 2

Ayhan ERBAŞ¹

10.54566/turas.1007436

ÖZ

Servet-i Fünun dergisi etrafında bir araya gelen sanatçılar, 1896-1901 yılları arasında oluşturdukları edebî hareket ile edebiyatın hemen her türünde eser vermişlerdir. Öncülüğünü Tefik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil ve Cenap Şahabettin'in yaptığı ve Edebiyat-ı Cedide adını alan bu hareketin sanatçıları 1896 yılından itibaren dilleri, sanat anlayışları ve imge dünyalarıyla Türk edebiyatına yön vermişlerdir. Kendi sanat tavırlarını yerleştirmek amacıyla yerleşik edebî anlayışlarla yoğun tartışmaların içine giren bu sanatçılar, bu tartışmalarda kendilerine yöneltilen ithamlara karşı birlikte mücadele vermişlerdir. Dışarıya karşı verilen mücadelelerin somut bir başarıyla sonuçlanmasının ardından kendi içlerinde tartışmalar yaşayan hareket üyeleri, Ali Ekrem ve Tefik Fikret arasındaki gerilimin ardından dağılma sürecine girmişlerdir. Her ne kadar 1901 yılında hareket sonlanmış olsa da sanatçıların yolları sonraki yıllarda çeşitli vesilelerle kesişmiştir. Hareket devam ederken çok fazla başvurmamış olsalar da zamanla Edebiyat-ı Cedide dönemine ait anılarını kaleme alan bu isimler, bu metinleriyle topluluğun iç ilişkilerini ve çatışmalarını da ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada Cenap

¹Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi- MEB Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni. e-posta: erbasayhan_@hotmail.com, ORCID 0000-0001-5009-8665

Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ali Ekrem Bolayır, Ahmet İhsan Tokgöz, Ahmet Reşit Rey, Hüseyin Kazım Kadri ve Hüseyin Sîret Özsever'in birbirleri hakkındaki yazılarına yer verilmiştir. Bu isimlerin görüşleri derlenirken anı ve mektuplarının yanında mülakatlara verdikleri cevaplara da değinilerek birbirleri hakkındaki düşüncelerinin derli toplu olarak bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ile Türk edebiyatının önemli bir edebî hareketini oluşturan sanatçıların dönemlerindeki olaylara, sanatlarındaki ve yaşamlarındaki değişimlere göre birbirleri hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerinde meydana gelen değişimler de ortaya konulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Servet-i Fünun, Anı, Edebî Hareket, Dergi, Hikâye.

WEALTH OF KNOWLEDGE PERİOD İN OTTOMAN EMPIRE WRİTERS FROM THE SCRIPTS – 2

ABSTRACT

The poets who came together around the magazine named Servet-i Fünun, produced works in almost every genre of literature with the literary movement they created between 1896-1901. The artists of this movement named Edebiyat-ı Cedide pioneered by Tevfik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil and Cenap Şahabettin have shaped Turkish literature with their language, understanding of art and world of images since 1896. These artists, who entered into intense discussions with established literary understandings in order to establish their own artistic attitudes, fought together against the accusations made against them in these discussions. After the tangible success of the struggles against the outside, the members of the movement, who had arguments among themselves, entered the process of disintegration after the tension between Ali Ekrem and Tevfik Fikret. Although the movement ended in 1901, the paths of the artists crossed on various occasions in the following years. Although they did not apply much during the movement, these names, who wrote their memories of the period of Edebiyat-ı Cedide, also revealed the internal relations and conflicts of the community with these texts. In this study, the writings of Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ali Ekrem Bolayır, Ahmet İhsan Tokgöz, Ahmet Reşit Rey, Hüseyin Kazım Kadri and Hüseyin Sîret Özsever about each other are included. While compiling the views of these names, it is aimed to bring together their thoughts about each other in a tidy manner by mentioning the answers they gave to the interviews as well as their memories and letters. With this study, the views of the artists who constitute an important literary movement of Turkish literature, towards the events in their periods, their opinions about each other according to changes in their art and life, and the changes in these opinions will be revealed.

Key words: Servet-i Fünun (Wealth of Knowledge), Memoir, Literary Movement,

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 3, 2021

Magazine, Story.

GİRİŞ

Türk edebiyatı on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren İbrahim Şinasi Efendi'nin yoğun çabaları ile yenilikçi bir yapıya bürünmüş, ortaya konulan edebî ürünler ve geniş katılımlı tartışmalar ile bu yenilikçi sanat anlayışı adım adım yerleşmeye başlamıştır. Yüzyılın sonuna gelindiğinde Batı'yı yakından takip eden genç şair ve yazarlar için oldukça önemli bir edebî mahfil olan *Servet-i Fünun* dergisi ve bu dergi etrafında gelişen edebî hareket, "yenilikçi edebiyatın" kesin bir zaferi olarak yerini almıştır. Kendilerine Edebiyat-ı Cedide adını veren bu hareket, Tefik Fikret'in 7 Şubat 1896 tarihinde *Servet-i Fünun* dergisinin başına geçmesiyle başlamış ve 1901 yılına kadar edebî hayatına devam etmiştir. Edebiyat-ı Cedide, şiirde söz dağarcığını genişletmesi, romanda ayrıntıyı ve psikolojik tahlili ön plana çıkarması gibi pek çok yenilikçi adımıyla Türk edebiyatının önemli edebî hareketleri arasında yerini almıştır.

Yenilikçi sanat anlayışları nedeniyle "eski"yi savunan isimler tarafından yoğun tepkilere maruz kalan *Servet-i Fünuncular*, bu tepkilerden güçlenerek çıkmışlar ve meşhur "dekadan" tartışması ile zaferlerini ilan etmişlerdir. Hareket üyeleri tüm bu özelliklerinin yanında kendi aralarındaki ilişkileri, iletişimleri, anlaşmazlıkları ve çatışmalarıyla da dikkati çekmektedir. Bu çalışmanın² ana amacı Edebiyat-ı Cedide üyelerinin Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ali Ekrem Bolayır, Ahmet İhsan Tokgöz, Ahmet Reşit Rey, Hüseyin Kâzım Kadri ve Hüseyin Sîret Özsever hakkında yazdıklarının ortaya çıkarılmasını, bir araya getirilmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda anı, makale, mülakat, biyografi türündeki eserler ve çalışmalar incelenmiş ve bu kaynaklarda yer alan metinler kronolojiye bağlı kalınarak bir araya getirilmiştir. Metinler bir araya getirilirken sanatçıların genel özellikleri ve edebî yönleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışma ile edebiyatın hemen her türünde başarılı örnekler vermiş bir edebî hareketin üyelerinin birbirleriyle ilişkileri, bu ilişkilerinde meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin nedenleri ortaya konulacaktır.

1. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN CENAP ŞAHABETTİN

Cenap Şahabettin (1871-1934), şiirleri, gezi yazıları ve makaleleri ile Türk edebiyatının en üretken isimlerindedir. Edebiyat-ı Cedide döneminde şiirlerinde kullandığı dil, seçtiği kelimeler ve tamlamalarla büyük tartışmalara neden olan Şahabettin hakkında yazılanlar

² Servet-i Fünuncuların birbirleri hakkındaki yazılarını bir araya getirmeyi amaçlayan çalışmamızın hareket üyelerinin Tefik Fikret ve Halit Ziya Uşaklıgil ile ilgili görüşlerini kapsayan ilk bölümü için bkz: Ayhan Erbaş, "Birbirlerinin Kaleminden Servet-i Fünuncular -1", International Journal of Turkish Academic Studies TURAS, C.2, S.2, s.88-117, 2021.

genel özellikleri ile edebî ve sanatsal yönü başlıklarında ele alınabilir.

1.1. Genel Özellikleri

Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin'in adını ilk defa 1896 başlarında *Mektep* dergisinde yayımlanan şiirleriyle duyduğunu söyler. Rauf, o zamana kadar dergi ve kitaplarda karşısına çıkan "renksiz, manasız gazellere" hiç benzemediğini belirttiği ve oldukça etkili bulunduğu bu şiirlerin derin anlamlarla yüklü, parlak ve canlı bir üslûp taşıdığını aktarır. Rauf, Halit Ziya'nın da kendisi gibi Cenap'ın bu şiirlerinden oldukça etkilendiğini söyler (Tarım, 2001: 53-54). Halit Ziya da Rauf'u destekler şekilde *Mektep*'te gördüğü Cenap'ın şiirlerini hayranlık ve şaşkınlıkla tekrar tekrar okuduğunu belirtir (Uşaklıgil, 2017: 579).

Temmuz 1896'da *Mektep* dergisinde "En iyi şairimiz kim?" sorusuyla okuyucuların görüşlerine başvurulur.³ Mehmet Rauf hem bu soruya "Cenap Şahabettin" cevabını vermek hem de *Mektep* yazarlarıyla tanışmak için bir mektup yazar. (Tarım, 2001: 56) Bu mektubunda "Türklerin bir tek şairleri olduğunu ve bunun ise Cenap Şahabettin bulunduğunu ilan edecek kadar" coştüğünü söyler (s. 175). Üç dört gün sonra Sirkeci İstasyonu'nda yanına iki gencin geldiğini ve mektup nedeniyle teşekkür ederek kendisini dergiye davet ettiklerini söyler. Kendisine teşekkür eden kişinin kim olduğunu merak eden Rauf, bu merakını gidermek amacıyla *Mektep* dergisine birkaç defa gider ama o kişiyi bulamaz (s. 175). Halit Ziya ile *Mai ve Siyah* romanının tefrikalarını *Servet-i Fünun'a* bıraktıkları bir gün Fikret'in Cenap Şahabettin'i kendilerine tanıttığını ve Halit Ziya'nın oldukça heyecanlanarak "Perestişkârınızım!.." diyerek elini uzattığını aktarır. Rauf, oldukça "şen ve şuh" bulunduğu Cenap Şahabettin'in Sirkeci İstasyonu'nda kendisine teşekkür eden kişi olduğunu anlar (s. 176).

Halit Ziya, Cenap Şahabettin ile tanışma konusunda Mehmet Rauf'un anlattıklarını destekler nitelikte bilgiler verir ve Şahabettin'i Mehmet Rauf aracılığıyla tanıdığını söyler. Babiâli Caddesi'ndeki "küçük bir oda"da gerçekleşen bu tanışmada Cenap, "sarı saçlarıyla, yeşile yakın gözleriyle, pembe teniyle mütenasip vücuduyla pek güzel bir genç"tir (Uşaklıgil, 2014: 611). Ahmet Reşit de Şahabettin'i derginin matbaasında tanıdığını belirtir ve onun "yüksek nüktelerle sözlerine çiçekler serpmeyi seven" neşeli birisi olduğunu, bu nedenle de Fikret'teki ağırbaşlılığın onda olmadığını söyler (Rey, 2014: 446).

Cenap Şahabettin ile dergi dışında bir yerde tanışan tek kişi Ahmet İhsan'dır. O,

³ *Mektep* dergisinin 20 Haziran 1312/2 Temmuz 1896 tarihli 40. sayısında 634. sayfada bu anketin sonuçları açıklanmıştır. Bu sonuçlara göre toplam 101 mektuptan İsmail Safa 38 oy ile birinci, Cenab Şahabettin ve Tevfik Fikret 35'er oyla ikinci gelmekte, onları A. Nadir (Ali Ekrem Bolayır) ve Ahmed Kemal takip etmektedir. (Tümer, 2003: 330)

Şahabettin ile 1891’de Paris’te tanışmıştır (Tokgöz, 2019: 404).

Hüseyin Cahit, Kitapçı Karabet’in kendi yazı kuruluyla yaşadığı anlaşmazlık üzerine yayımı duraklayan *Mektep* dergisini kendilerinin çıkardığını söyler. Hatta yaşları yetmediği için derginin yönetimini liseden Fransızca öğretmenleri Baki Bey’in yaptığını da aktarır (Yalçın, 1975: 65). Hüseyin Cahit, dergiyi çıkardıkları sırada kardeşi Hüseyin Suat’ın Cenap Şahabettin’in şiirlerinden bahsettiğini ve bu şiirleri dergide yayımladıkları bilgisini verir (s. 66). Şiirleri üzerine çıkan tartışmalardan sonra Cenap’ın bir gün dergiye geldiğini ve tanıştıklarını aktaran Cahit, bu ilk görüşmede onun çevresindekileri etkisi altına alan bir üslûba sahip olduğunu söyler (s. 70).

Hüseyin Cahit, *Mektep* dergisi serüveninde ilginç bir anekdot daha paylaşır. Baki Bey ile zamanla anlaşamadıklarını, özellikle Cenap Şahabettin’in Baki Bey olduğu sürece dergiye yazı vermeyeceğini söylediğini aktaran Cahit, Cenap’ı yalnız bırakmamak adına hep birlikte dergiden ayrıldıklarını belirtir. Ancak bir hafta sonra derginin Cenap Şahabettin yönetiminde çıkmaya başladığını gördüklerinde her şeye rağmen ona kızmadıklarını da ekler (Yalçın, 1975: 70).

Cenap Şahabettin, askerî doktor olduğu için Ocak 1897’de görevi nedeniyle İstanbul’dan ayrılmıştır. Tefvik Fikret, bu vedanın üzerinden yaklaşık yirmi gün sonra *Servet-i Fünun* dergisinde “Cenap Şahabettin Bey” başlıklı bir yazı yazar. Bu yazıda Cenap Şahabettin’in adını ilk defa on üç, on dört sene evvel *Gülşen* ve *Berk* dergilerindeki ve *Tercümân-ı Hakikat* gazetesindeki şiirleriyle duyduğunu ancak dokuz, on ay önce tanıştığını söylemektedir (Fikret, 2000: 287).

“Yazan Cenap ile konuşan Cenap arasında” derin bir uçurum olduğunu (Tarım, 2001: 43) söyleyen Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin’i “bütün insanların en şûhu, en zarifi, en naziği (...) dostlarına değil, düşmanlarına bile en küçük bir söz ile kırmayacak kadar nazik (...) yegâne bir rûh-ı necip” olarak görür (s. 179).

Halit Ziya, Cenap’ın kızdığına ya da ağır eleştirilere maruz kaldığında bile “köpürdüğüne tesadüf” etmediğini hatta onun oldukça ciddi tartışmalarda bile kendisine has kahkahasıyla ortamı yumuşattığını aktarır (Uşaklıgil, 2017: 650).

1.2. Edebî ve Sanatsal Yönü

Halit Ziya’ya göre Cenap Şahabettin’deki “edebiyat iptilası, şiir nazmetmek” arzusu küçük yaşlarında başlamış ve bu yaşlarda yazdığı şiirlerini daha sonra *Tâmât* adı altında toplamıştır. İlk şiirlerinde Muallim Naci etkisi görülen Şahabettin’de zamanla Recaizâde Ekrem ve Abdülhak Hâmit etkisi belirginken sonraları az da olsa Fikret etkisi görülmüştür (Uşaklıgil, 2014: 608-609). Şahabettin, Fransa’da fikir ve sanat hareketlerinin

içinde yer almış, birçok şair ve yazarla sıkı temaslarda bulunmuş, gördüklerinden ve okuduklarından yararlanarak ülkesine dönmüştür (s. 608).

Tevfik Fikret, Şahabettin'e "ibdâ-perver" demekte ve bu sıfatın onun "mâhiyyet-i dehâ-yı şâirânesini tarif için bulunabilen vasıfların en muvafıkı" olduğunu belirtmektedir. "Şu bir seneden beri şiirimizin teceddüd-i âhenginde bir tesîr-i belîği görülen elhân-ı edebiyeden ekseri 'Cenap Şahabettin' imzası altında" yayınlandığını söyleyen Fikret, "saat-ı semen-fâm" terkibi hariç Cenap'ın meydana getirdiği fikir ve yazıları, terkipleri "tabâat-ı güzîde tarafından birer mahfaza-i şiir içinde lisân-ı edebîmize ihda edilmiş cevahirlerdir ki başka hiçbir hizmet-i marifeti olmasa yalnız bunlardan dolayı edebiyatımız kendisine müteşekkîr" olmalıdır demektedir (Fikret, 2000: 287).

Cenap Şahabettin'in vasıflarını sıralayan Fikret, onun hakkıyla ortaya konulamamış "nazariyye-i edebiyeyi mükemmelen" uygulayan ve sağlamlaştıran birisi olduğunu söylemektedir. Şahabettin'in çeşitli makalelerinde kendine has ve "lisanımızda henüz pek yeni" konuları ele aldığını söyleyen Fikret, bu yazılarında büyüleyici söyleyiş yeteneği sayesinde okuyucularına zarif ve hafif birer "neşide-i muhabbet gibi telâkkî ve mütalâa" ettirmeyi başardığı için onun tebrik ve takdir edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Cenap Şahabettin'in tüm bu özelliklerinin yanında kendisine gösterilen tepkilere karşı üzüntüye kapılmayıp edebiyat yolundan sapmayan güçlü bir yaradılışa sahip olduğunu söyleyen Fikret, "Bugün Cenap benim için yalnız meslektaş değil, kıymetli bir birâder... Bir birâder-i marifettir." diyerek yazısını sonlandırır (Fikret, 2000: 287-289).

Cenap Şahabettin, 18 Ekim 1898-12 Mayıs 1899 tarihleri arasında İstanbul'dan oldukça uzakta Kamaran Hey'et-i Sıhhiyesi Tabâbetinde çalışmaktadır (Özbek, 2016: 24). Fikret de 26 Aralık 1898 tarihli *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan "Hafta-i Edebî" başlıklı yazısında yılın ilk karının yağdığını söyleyip "Ah şimdi Cenap olsaydı" diyerek ona özlemini dile getirmektedir. Yazının hemen devamında Cenap'a olan bu özlemin onun yazdığı *Elhân-ı Şita* şiirinde yer alan tasvirlerden ileri geldiği anlaşılmaktadır. Fikret, Şahabettin'in şiirinden alıntılacağı dizelerden hareketle onun kıyas kabul etmeyecek bir tasvir üstâdı olduğunu belirtir;

"Evet yoksul zavallı edebiyat? Yoksul bîçare şî'r-i Osmanî! Cenap'ın şu tasvir-i üstâdânesi ile mukayese edilecek tartılabilecek kaç gevher-i edebîmiz var? İşte divanlar; şimdiye kadar kaç şairimizin hangi şitaiyyelerini okumuşunuzdur ki lafzıyla, manasıyla Cenab'ın bu şiiri kadar ruhumuza tesir etmiş olsun?" (Fikret, 2000: 234-235).

Halit Ziya, aruza şaşırtıcı marifetler yaptırın, kafiyele beklenmedik yerlerden "hokkabaz maharetiyle avlayan", nazım şekillerine her gün "bir libas" giydiren ve her

gün “gözleri kamaştırın (...) harikalar icat eden bir hünerver” olarak gördüğü (Uşaklıgil, 2017: 651) Cenap Şahabettin’in şiirlerinin yeniliğine övgülerini sıralar;

“Onun eseriyle Türk şiir ve nazmı garbın en yeni mahsulleriyle seviyen bir mertebeye yükselmiş bulunuyordu. Sonra ne güzel bir lisanı vardı! O vakte kadar Türkçe bu derece şuh ve müterennim, aynı zamanda bu derece pürüzsüz, sakatsız olmamıştı. Aruz onun elinde bir vezinden ibaret kalmamış, kıvrak, oynak bir musiki tarabı olmuştu ve sarahaten görülyordu ki bu fen adamı lisanı en sıkı süzgeçlerden geçirerek en saf şekliyle kendisine mal etmişti.

İlk duyduğum heves onun hakkında bir makale-i takdiriye yazmak oldu, buna o zaman cesaret edemedim, hep o heves mevcut olmakla beraber hiçbir zaman, bugüne kadar, kendimde bu cesareti bulamadım. O dereceye yükselmekten korktum ve hâlâ korkarım.” (Uşaklıgil, 2017: 580).

Halit Ziya, Cenap Şahabettin’in zamanla dili o güne kadar görülmemiş seviyelere çıkardığı için büyük bir düzyazı ustası olduğunu söyler. Bu konuda herkesin hemfikir olduğunu da şu bilgiyle aktarır: “Recaizade’nin Tevfik Fikret’e: ‘Cenap’ın sana karşı fazla bir kuvveti var. O nazımda olduğu kadar nesirde de müstesna bir sanatkârdır.’ dediğini gene Tevfik Fikret’in kendisinden dinlerdik.” (Uşaklıgil, 2017: 684). Halit Ziya, bu açıklamaya rağmen ne Fikret’te ne de Cenap’ta birbirlerine karşı en ufak bir kıskançlık belirtisi görmediğini de söyler (Uşaklıgil, 2014: 613).

Hüseyin Cahit, kardeşi Hüseyin Suat’ın Cenap’ın şiirlerini *Mektep* dergisinde yayımlamayı teklif ettiğini ancak kendisinin çocukluğundan itibaren okuduğu eski divanların etkisiyle bu tekliften “pek hoşnutluk” duymadığını itiraf eder. Ancak “bir Batılı çeşnisiyle” beğenisine uygun düşen, düzgün anlatımlı, “biçim(ce) doğulu ama içerik (olarak) batılı” ve “üstelik sone biçimiyle de doğu geleneğinden uzaklaş(an)” bu şiirlerden “hoşnutluk duyarak” dergide yayımladıkları bilgisini verir (Yalçın, 1975: 66-67).

Hüseyin Cahit, Cenap Şahabettin’in üslûbu hakkında da şunları söyler;

“Cenap Şahabettin’in her kelimesi işlenmiştir; yazıları, ünlü deyişle düzgündür. Arapça, Farsça sözcükler tam yerindedir. Cenap, bu dilleri ne kadar bilir, ölçemem. Ama sanırım Türkçe için yeterli olacak düzeyden çok daha fazlasını bilir. Üslûbu, gösterişli bir kolaylıkla kulakları okşayarak akar.” (Yalçın, 1975: 68).

Cenap Şahabettin’in düzyazılarını okuduğu zaman “sehl-i mümteni ile yapılmış bir külfet, bir lüks veya bir süs” hissine kapıldığını belirten Hüseyin Cahit, onun Edebiyat-ı

Cedide içinde “en büyük sanatkârın yeri”ne sahip olduğunu söyler. Cenap ve Fikret’in özellikle Arapçadan yeni kelimeler çıkarıp kullandıkları için kendilerinin de böyle bir arayışa mecbur kaldıklarını belirten Cahit, “rastıklı, gülsuyu kokulu bir şark güzelini” andırdığını söylediği Cenap’ın dilinin Fikret’ten daha eski olduğunu ve bir Acem havası verdiğini aktarır (Ünaydın, 1985: 92).

Ahmet İhsan, Cenap Şahabettin hakkında oldukça ilginç bir benzetme yapar. Ona göre Edebiyat-ı Cedide’yi kuran, *Servet-i Fünun* ailesinin temelini atan Recaizade Ekrem Bey’dir. Tokgöz, bu ailenin babasının Tefik Fikret olduğunu, Cenap Şahabettin’in ise ailenin şefkatli ve zekâli anası olduğunu söyler (Tokgöz, 2019: 404).

Edebiyat-ı Cedide sanatçılarından büyük övgüler almış olmasına rağmen hareket içinde dili ve üslûbuyla eleştirilen isimlerin başında da yine Cenap Şahabettin gelmektedir. Halit Ziya da bu eleştirilerin nedenleri konusunda şunları aktarır;

“Asıl düşmanları şaşırtan onun mevzuları oluyordu. O şiirlerinin sânihalarını o zamana kadar açılmamış perdelerin arkasında buluyor, dolaşmamış sahalarda topluyor, eskilerin ve muasırların mevcudiyetinden bihaber göründükleri hiçleri biraz eşerek altından inciler çıkarıyordu. Aruzun isti'malinde, nazmın eşkalinde, bir cilvekâr kız gibi bazen salınarak, süzülerek, bazen kıpırdak ve oynak, fırlayarak, kırılarak oynayan veznin musikisinde kucak kucak yenilikler getiren bu sanatkâr her şeyden ziyade sanihalarının o zamana kadar işitilmemiş, görülmemiş kaynaklardan akmasıyla şaşırtıyordu.” (Uşaklıgil, 2017: 651).

Halit Ziya, Cenap Şahabettin’in düzyazı konusunda başlarda süslere ve kelime oyunlarına yer vermeyen oldukça önemli ve etkili çalışmalara imza atarken zamanla kendisini “yazmak iptilâsına”, “süs iptilâsına” kaptırarak duyuş ve anlayış sapmaları olan yazılar kaleme aldığını söyler. Bu “duyuş ve anlayış inhirâfi”nin onu açıktan muhalifler arasına soktuğunu söyleyen Halit Ziya, onun son yıllarda Türkçecilik faaliyetlerine karşı birisi haline geldiğini belirtir (Uşaklıgil, 2014: 614).

Ahmet Reşit Rey de Cenap Şahabettin’in dilindeki “süs” konusuna değinir. Rey’e göre Şahabettin, özellikle gençken gerekli olmayan süsten uzak durabilseydi doğuştan kendisinde olan şairlik yeteneğini daha geniş çevrelere yayabilirdi (Rey, 2014: 450). Şahabettin’in “kudretli zekâsı, geniş bilgisi ve anlayışı, kuvvetli şahsiyetiyle” arkadaşları arasında kendisini belli ettiğini söyler. (448) Ahmet Reşit’e göre Cenap Şahabettin, sadece şiiri amaç edinseydi “bu memleket geçmiş ve gelecek sanatkârlar içinde nadir bir şaire sahip” olabilirdi (s. 448).

Cenap Şahabettin’in şiir konusundaki yeteneğine Halit Ziya da dikkati çeker. Halit Ziya,

Şahabettin'in kelimeleri ve özgün tamlamaları o zamana kadar duyulmamış hayallerle doldurmasını en büyük özelliklerinden biri olarak görür. Onun aşkı ve kadını anlatan şiirlerinde ise "heyecan veren bir samimiyet havası" olmadığını söyleyen Halit Ziya, bu durumu "o bir âşık değil, sadece bir sanatkârdır" diyerek açıklar (Uşaklıgil, 2014: 624).

Cenap Şahabettin'in sanatına yönelik en değişken düşünceler Ali Ekrem'e aittir. O, hareketin ilk zamanlarında Cenap'a "âlî nazar şâir-i mülhem" diye hitap eder (Bolayır, 1896: 307). Dergiden ayrıldıktan sonra *Malumat*'taki yazısında onun "hassas bir rûh-ı şâiriyyete, müncelî bir makes-i hayâle" sahip olduğunu "ressamlar gibi göz kamaştırıcı levhalar yapmak istediğinden yeni kelimelere, terkiplere" sıkça başvurduğunu ve "eş'ârî süsüne, tezyînâtına lüzumundan ziyade itina etmiş" olmasına rağmen kullandığı kelimeler ve terkiplerinin başarılı olduğunu söyler (Bolayır, 1900: 554).

Cenap Şahabettin'e makalelerinde övgüler dizen Ali Ekrem, Rıza Tevfik'e yazdığı mektupta onun için "istikrah ettiğim bu nâm, hiç sevmediğim bu sîmâ" gibi hayli ağır ifadeler kullanır. Türk edebiyatının şiirde romantizm, düzyazıda ise realizm yolunda yeteri kadar ilerleyemeden Şahabettin'in "Paris bataklığından" çıkardığı "irinli çıbanlar, mülevves cerihalarla (...) bütün tecrübesiz, genç nazarları" etkilediğini söyler (Uçman, 1997: 56). Ekrem'e göre "vatanımızda (...) ölüyü diriden, münfesihi nev-hayattan, güzeli çirkinden, namusluyu ahlaksızdan fark edemeyecek eblehler" olduğundan Cenap bu işe girişmiştir (s. 58). Cenap, Kemal ve Hâmit'in eserleri gibi büyük eserler yazacak fitratta olmadığından sonuçlarını asla düşünmeden istibdat ile çöküşe yuvarlanan bir millete bir de çöküş edebiyatı "musallat etmek" yolunu seçmiş ve bunda da başarılı olmuştur (s. 62-63).

Ali Ekrem, Cenap'ın dergiye gelerek "dekadanlığı" da beraberinde getirdiğini bu nedenle de Edebiyat-ı Cedide'nin adeta duygu ve düşüncelerini yok etmeye başladığını belirtir. Cenap Şahabettin ve Halit Ziya'nın tarzlarının yeni olduğunu doğal olarak da gençleri etkilediğini ve zamanla bu iki ismin etkisinde kalan gençlerin de dergide yazmaya başladıklarını belirtir. Durumu Fikret'e anlatır ve bu konuşmada Şahabettin'in etkisini "yıkıcı ve tehlikeli" bulduğunu, Halit Ziya'nın ise "Fransızcadan aynen aktarılmaya garip bir üslûba sahip olduğunu" söyler. Fikret ise düşünce özgürlüğüne saygılı olduğunu, dergideki eserler arasında iyisinin de kötüsünün de olmasının sorun olmadığını ve zamanla ciddi eserlerin asıl yerini bulacağını söyler. Ali Ekrem, Fikret'in bu tavrıyla sadece gençlerin beğenisini kazanma amacıyla olduğunu belirtir. Devamında ise hem Fikret'in bu iki isme engel olmak istememesinin hem de kendisinin bunlara karşı çıkmasının "şöhret hırsından" ileri geldiğini de itiraf eder (Uçman, 1997: 35-38).

Tüm bunlara rağmen Ali Ekrem, Cenap'ın olumlu özelliklerinden de bahseder. Cenap,

Fikret dahil tüm gençlerden “muktedirdir”. Onun “Tabiat-ı şâirânesi de elbette Fikret’in tabiatından yüksek ve vâsîdir.” Şahabettin; İran, Osmanlı, Fransız şairlerini bilir ve Avrupa şairlerini tanır. Düzyazılarında da fark edilebileceği gibi o dilimizin bütün güç anlaşılan konularına hâkimdir. Ali Ekrem’e göre Cenap eğer şiirde Hâmit, düzyazıda da Namık Kemal yolundan gitseydi bugün önemli şairlerimizden olurdu. Sembolizme sapmadan yazdığı “Yakazât-ı Leyliyye” başta olmak üzere birkaç şiiri onun yeteneğine delildir (Uçman, 1997: 61-62). Dilimize yeni kelimeler, yeni tabirler, yeni cümleler getirmiş ve yerleştirmiştir. Özellikle şiir dilimiz Cenap’ın kelimeleriyle zenginleşmiştir (s. 64). Ekrem’e göre Şahabettin şiirde incelik ve özgün hayalin örneğidir. O, “Lüzumundan fazla sembolik olmadığı zamanlar enfes şeyler yazar.” Şahabettin ayrıca başarılı bir nesir yazardır hatta bugün “en mükemmel nesr-i edebîyi o yazmıştır.” (Özgül, 2013: 398). Ali Ekrem, Cenap Şahabettin’in vefatı üzerine yazdığı yazıda da onun edebî nesrimizin son büyük ustası olduğunu tekrarlar (Bolayır, 1934: 3).

2. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN MEHMET RAUF

Mehmet Rauf (1875-1931) romanları, hikâyeleri, mensur şiirleri, makaleleri ve aşklarıyla Edebiyat-ı Cedide sanatçıları arasında dikkat çeken bir isimdir. Hareketin en genç isimlerinden olmasına rağmen adından çokça söz ettiren Mehmet Rauf, 29 Ağustos 1312/10 Eylül 1896 ile 20 Eylül 1317/3 Ekim 1901’e kadar beş yıl boyunca *Servet-i Fünun* dergisinde çeşitli edebî faaliyetlerde bulunmuştur (Tarım, 1998: 26). Arkadaşlarının onun hakkında aktardıklarını tanışma, kişiliği ve özellikleri, edebî ve sanatsal yönü başlıkları altında ele almak mümkündür.

2.1. Tanışma

Mehmet Rauf’tan en fazla bahseden hiç şüphesiz Halit Ziya’dır. O, Mehmet Rauf’un adını ilk defa kendisine gönderdiği *Düşmüş* adlı uzun hikâyesi ve mektubuyla duyduğunu söylemektedir. Postayla gönderilen edebî metinlerden çok ümitli olmadığını dile getiren Halit Ziya, hikâyeyi okurken önce Fransız edebiyat hareketlerinden fazlaca etkilenmiş bir tercüme olabileceği şüphesine düştüğünü sonra ise “dolaşık fakat garip yeniliklerle cazip bir Türkçe” ile karşılaştığını ifade etmektedir. Hikâyeyi bitirdiğinde ise bir “mektap çocuğu tarafından bunun bu şekilde yazılmış olmasına bakarak” seçkin bir karakterle karşı karşıya olduğunu da belirtir (Uşaklıgil, 2017: 480). Halit Ziya, hikâyenin *Hizmet* gazetesinde 31 Aralık 1892-21 Ocak 1893 tarihleri arasında yayımlanmasını sağlar. Bu tarihten sonra da Rauf’un kendine bağlandığını söyler (s. 480).

Halit Ziya, İstanbul’a yeni geldiği sıralarda köprüde önünü bir bahriyelinin kestiğini, bu genci hemen tanıdığını, adını söylemesine fırsat vermeden onun Mehmet Rauf olduğunu söylediğini; bunun üzerine gencin mahcubiyetten kıpkırmızı olduğunu aktarmaktadır

(Uşaklıgil, 2017: 507). Halit Ziya, eşinin bir akrabası ve bir tanıdığıyla Şehzadebaşı'na gittiğini, kendilerine oturacak yer aramaya çalışırken karşıdan "kısa boylu birinin ayakta, pek telaşlı bir tavırla" el salladığını söyler. Bu kişinin kendisinin o geceki planlarını öğrenen Mehmet Rauf olduğunu bir tür şaşkınlıkla belirten Halit Ziya, Rauf'un arkadaşı Münici Fikri ve Ali Suat ile erkenden geldiğini, yer hazırlattığını ve bu buluşmaya daha sonra Rıza Tevfik, Ahmet Rasim ve Halil Edip'in de katıldığını aktarır (s. 525-526).

Mehmet Rauf, ilk görüşmeden iki gün sonra Reji İdaresindeki odasında Halit Ziya'yı ziyarete gittiğini belirtir (Tarım, 2001: 43). Halit Ziya, odasının "bir nevi edebiyat mahfeli" olmasını Mehmet Rauf'un ziyaretlerine ve onun "başkalarını buluşturup konuşurmak için pek cesur bir müteşebbis" olmasına bağlar (Uşaklıgil, 2017: 509). Bu görüşmelerde yaşça büyük olmanın verdiği deneyimle Rauf hakkındaki ilk izlenimlerini aktaran Halit Ziya'ya göre o, utandığından ismini söylerken bile kulak memelerine kadar kıpkırmızı olan "cüssece ve yaşça küçük" birisidir (s. 508).

Halit Ziya'dan sonra Mehmet Rauf'tan en fazla bahseden Hüseyin Cahit Yalçın'dır. Hüseyin Cahit, Mehmet Rauf'un adını ilk defa *Mektep* dergisinde Cenap Şahabettin'in şiirleri üzerine çıkan tartışmalara karşılık gönderdiği bir mektupla duyduğunu söylemektedir. Mehmet Rauf, "büyük bir zarf" ve "dört büyük mavi kâğıda" yazdığı bu mektupta "R.V" imzasını kullanmaktadır (Yalçın, 1975: 32). Hüseyin Cahit, tanışmalarından kısa süre sonra Ahmet Şuayb ile ziyaretine gelmeye başlayan Rauf'un bu dönemlerde "edebiyat ve yurt sevgisiyle dolu düşler ve umutlarla" yaşadığını söylemektedir (s. 69).

Mehmet Rauf ile dostlukları oldukça gelişen Hüseyin Cahit, Halit Ziya ve Cenap Şahabettin'in *Servet-i Fünun*'da boy göstermesinden de cesaret alarak *Röneka* adlı bir hikâye yazdığını bunu Rauf'a okuduğunu onun ısrarıyla dergiye götürdüklerini ve orada yayımladığını söylemektedir. Dergide yine Rauf'un aracılığıyla bir hikâyesinin daha yayımlandığını söyleyen Cahit, bunun da etkisiyle dergiye gittiğini ve dergidekilerle tanıştığını belirtir (Yalçın, 1975: 80). Ahmet İhsan da Hüseyin Cahit'in Mehmet Rauf'la beraber *Servet-i Fünun*'a geldiğini söylemektedir (Tokgöz, 2019: 362).

2.2. Genel Özellikleri

Halit Ziya'ya göre Mehmet Rauf'un dört tutkusu vardır. Bunlar: "aşk, ziynet, edebiyat, musiki." dir. "Aşk onun ezeli ve nihaî bir ruh mayası"dır (Uşaklıgil, 2014: 668). "Onun için bir aşk buhranından çıkmak demek yeni bir aşk buhranına girmek" demektir. Halit Ziya'ya göre "kadını sevmek, daha doğrusu sevmek iptilasını sevmek, onda bütün havassını kaplayan, idrakini selbenden hâli ve istikbâli silen, hayatiyetinde yegâne

muharrir olan bir cinnetti(r)" (Uşaklıgil, 2017: 783).

Mehmet Rauf, özellikle aşklarını anlatmak konusunda oldukça ketum birisidir (Uşaklıgil, 2014: 668). Zamanla Halit Ziya ile samimiyeti artar ve aralarındaki nezaketi korumakla beraber aşklarını ve duygularını ona daha rahat anlatmaya başlar. Bu anlattıklarının sonucunda Halit Ziya, Rauf'taki "sevmek ihtirası" nı şu şekilde tarif eder;

"(...) onun sevmek ihtirası hayalini bazen uzaktan sezilmiş bir bakışa, bazen bir endamın hiramına, hatta bir başörtüsünün şöyle bir dolanışına yahut bir yeldirmenin omuzlara gelişigüzel atılışına, bir araba, bir sandalye seyranında müstesna bulunmuş bir yaslanışa bağlar ve bir kere hayali böyle bir çengele takılınca artık onu altı ay için, bir sene, beş sene için işkenceden işkenceye sürükler; taştan taş çarpar. Bir küçük muvaffakiyet için uzun müşkilâtle, mezâhimle çarpışır; bazen icat fikrinin kendisine bahsettiği türlü, garip tertibat neticesinde vasıl olduğu neticenin içine bütün varlığı ile atılır. Burada iradetini, dünyasını unutarak, ta uyanmak saatinin çalmasına kadar, her şeyden uzak, yalnız aşkı ile teneffüs ederek, uzun bir zaman bir rüya içinde uyur." (Uşaklıgil, 2017: 788).

Tüm bu nedenlerle de Halit Ziya "sevmek ve bu sevgi uğruna işkence içinde yaşamak ihtiyacı" konusunda Türk edebiyatçıları arasında eskilerden Fuzulî'yi yenilerden ise Mehmet Rauf'u örnek gösterir (Uşaklıgil, 2014: 810).

Hüseyin Cahit de Mehmet Rauf'u "sevmek için yaratılmış" birisi olarak görür ve onun bu halini; "Rauf, boyuna yanar tutuşurdu. Bir ateşe taparın tapınak ateşi gibi. Ama bu ateşin tanrıçası sık sık değişirdi. Rauf'ta temel olan yanmaktı. Kimin için? Bunun ne önemi var? O, sevmek için yaratılmış bir sel gibi akıyordu. Aktı, aktı ve kendisini de sürükledi götürdü..." (Yalçın, 1975: 141) cümleleriyle tarif eder.

Mehmet Rauf, Tefik Fikret'in halasının kızıyla evliyken⁴ Hüseyin Cahit'in ifadesiyle "zarıflığı, güzelliği, serüvenleriyle ünlü bir hanımefendiye" âşık olur ve bu aşkın ıstırapları neticesinde intihara kalkışır. Hüseyin Cahit, bir gün Rauf'tan bir intihar mektubu aldığını ve yatak odasına kömür dolu bir mangal koyarak intihar edeceğini yazdığını söyler. Alelacele Halit Ziya'ya gittiğini ve mektubu ona ağlayarak anlattığını, hızla Büyükkada'ya gittiklerini ve Rauf'u baygın bir şekilde bulduklarını belirtir (Yalçın, 1975: 142). Halit Ziya da bu intihar olayını aynen aktarır (Uşaklıgil, 2017: 879-880).

Maddi sıkıntılara rağmen Mehmet Rauf iyi giyinmeyi çok sevmektedir. Halit Ziya'ya

⁴ Hüseyin Cahit, Mehmet Rauf'un Fikret'in halasıyla (Yalçın, 1975: 137) Ahmet İhsan ise Fikret'in kız kardeşiyle evli olduğunu söyler. (Tokgöz, 2019: 512)

göre onun “hayattaki en büyük lezzeti sıra sıra, çeşit çeşit ayakkabılarıyla takım takım ve hemen daima açık renk elbiseleri” ne yapıp edip odasına dizmektir (Uşaklıgil, 2017: 821). Hüseyin Cahit de Rauf’un iki ayda bir aldığı teğmen maaşı ve dergiden aldığı “birkaç mecediye”ye rağmen “her zaman temiz ve ütülenmiş beyaz üniformasıyla” güzel ve özenli giyinen birisi olduğunu belirtir (Yalçın, 1975: 141).

Mehmet Rauf, bir müzik tutkunudur. Hüseyin Cahit, onun müzik ve resme bağlılığı olduğunu söyler (Yalçın, 1975: 141). Halit Ziya’ya göre Rauf’un Batı müziğiyle bağlantısı kendisiyle tanışmasından sonra başlamıştır (Uşaklıgil, 2014: 670). “Strauss’un valslerinden, Leybach’ın muhtelif operalar için yapılmış fantezilerinden başlayarak Rauf’un adeta aşkla sevdiği Chopine” Batı müziğinde onun en sevdikleridir (Uşaklıgil, 2017: 854). Rauf, sadece müzik dinleyen birisi değildir. “Onun küçük ve ince, inlercesine cılız bir sesi” vardır, “fakat bunu öyle derin bir duygu ile” kullanır ki ara sıra dostlarının zorlamasıyla utana sıkıla, kızarak “daha duygulu bir eda” ile sevdiği şarkıları söylemektedir. Halit Ziya, onun söylediği şarkılardan “Âşık oldum sana ey gonca dehen”i hatırlamaktadır (Uşaklıgil, 2014: 669-670).

Mehmet Rauf, kendisini rahat hissettiği ortamlarda “hiçbir zaman sıyrılmadığı çocuk haline pek yakış(an)” kahkahası ile Halit Ziya’nın hafızasında yer etmiştir. Ancak yaşı ilerledikçe “bu çocukluk hali” ve “hiç şüpheye imkân bırakmayacak kadar kısa boy(u)” bütün hayatına aşk hâkim olmaya başlayınca “derd-i derûnu” olur (Uşaklıgil, 2017: 537). Hüseyin Cahit de onun kısa boylu, tıknaz birisi olduğunu belirtir ve “gözlüklerinin altında parlayan miyop gözlerindeki zekâ ile bu ateş ve canlılık fişkırان varlık, hareketli bir ateş duygusunu verirdi.” der (Yalçın, 1975: 141).

Halit Ziya, Mehmet Rauf’un felç geçirdiği haberini alınca yanına gider ve bir yatağın içinde “gözleri görmeyen, kulakları işitmeyen, vücudunun hiçbir tarafında bir hareket emaresi sezilmeyen bir külçe halinde” olduğunu görür. Halit Ziya, kendisini Rauf’un yanına eşi Muazzez Hanım’ın götürdüğünü ve bağırarak adını söylediğini, Mehmet Rauf’un da “boğuk, sanki bir mağaranın içinden gelen bir inilti” ile yetindiğini belirtir. Bu duruma dayanamayan Halit Ziya, Mehmet Rauf’un eşiyle beraber uzun süre ağladığını, ziyaretinden bir süre sonra da “talihin kurbanı olan biçare çocuk” hayatını kaybeder (Uşaklıgil, 2014: 678-679).

2.3. Edebî ve Sanatsal Yönü

Halit Ziya, *Düşmüş* hikâyesinin tefrikasıyla beraber Mehmet Rauf’a bir de mektup göndermiştir. Mektupta “Eser pek müessir, pek güzel... yalnız korkarım ki vavlar biraz fazlaca.” diyerek eleştirisini de yapar. Bu “vav” meselesi Rauf’un karşısına sık sık çıkmaktadır. Halit Ziya aracılığıyla *İkdâm* matbaasına götürdüğü *Garâm-ı Şebâb*

hikâyesinin “vavları feda edeceksiniz!” şartıyla yayımlanabileceğini öğrendiğini söyleyen Rauf, *Servet-i Fünun*'da da bu “vav” konusunun uzun süre tartışıldığını ekler (Tarım, 2001: 48-49).

Halit Ziya, Mehmet Rauf'un Türkçeden Fransızca ve İngilizceye değin eline geçen her kitabı büyük bir tutkuyla okuduğunu belirtir. Ayrıca kendisinden özellikle Fransızca tiyatro kitapları alan Rauf'un sadece kitap okuyarak Fransızca'yı öğrenmiş olmasına hayret eder. Rauf'un tiyatro merakının çocuk yaşta başladığını hatta Fransızca tiyatro çevirileri yapıp Mınakyan'a⁵ götürdüğünü ve bunlardan bazılarının sahnelendiğini kendisinden öğrendiğini aktarır (Uşaklıgil, 2014: 517-518).

Halit Ziya, Edebiyat-ı Cedide içinde Arapça ve Farsça ile ilgisi en az olan kişinin Mehmet Rauf olduğunu söyler (Uşaklıgil, 2014: 19). Hüseyin Cahit de hem Rauf'un hem de kendisinin hareket içinde yalın dille yazan iki isim olarak anılmalarını Arapça ve Farsça konusundaki bilgisizliklerine bağlamaktadır (Yalçın, 1975: 126). Rauf'un yeteneğinin herkes tarafından fark edildiğini belirten Cahit; Fikret'in, Cenap'ın, Halit Ziya'nın ortak görüşünün onun dili ve anlatımındaki sorunlar olduğunu da ekler (Yalçın, 1975: 128). Rauf'un cümlelerini karışık bulan Halit Ziya, (Uşaklıgil, 2017: 718) onu “fazla şiir kusuruyla, bir de fazla yenilik” nedeniyle sık sık eleştirir ve “anlaşılmayacaksınız” diyerek uyarır (Tarım, 2001: 47).

Hüseyin Cahit, Rauf'un mektuplarında bile “karışık, zor, dolambaçlı bir anlatım”ı olduğunu söyler (Yalçın, 1975: 68). Cahit, Rauf'un mektuplarında Şahabettin ile benzer yönler olduğunu söyler. Ona göre ikisi de “klasik Türkçe düzyazıda ve nazımda sürüp giden bayağılıktan, basma kalıplıktan düşünce eksikliğinden, daha doğrusu düşüncesizlikten kurtulmuştur. İkisinin de söylemek istediği, duyduğu şeyler, yenilikler vardır.” Şahabettin kendinden emin ve gösterişli bir üslûba sahipken (s. 68) Rauf'un üslûbunu “Sanki şimdi düşecekmiş duygusuyla sizin yüreğinizi titreten, sendeleyerek yürüyen ve yürürken öteye beriye çarpan bir adam etkisi bırakır. (...) O binbir acı içinde dilini kendi yaratır. Yatağını bulmaya çalışan bir ırmak gibi kararsızlıklar, çırpıntılar arasında ilerler. Düzgün değil, canlıdır.” diyerek açıklayan Cahit'e göre Rauf ile dost olmak için “bu ruhsal yakınlık” yetmiştir (s. 69).

Hüseyin Cahit'in Mehmet Rauf ile dostluğu sırdaşlığa kadar uzanır. Ahmet Hikmet'in Hâristan ve Gülistan başlıklı hikâyesi için “Rosny kardeşlerin hikâyelerinden esinlenmiş (...) açıkçası o hikâyeden aynen alınmıştır.” tespitinde bulunan Cahit, Rauf'la beraber bu

⁵ Mardiros Mınakyan (1839-1920), Manakyan olarak da bilinir. Tiyatro oyuncusu ve yönetmeni. Detaylı bilgi için bkz: Refik Ahmet Sevengil, *Türk Tiyatrosu Tarihi 5- Meşrutiyet Tiyatrosu*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1968, s.30- 59.

benzerliği “bir aile gibi” sakladıklarını söyler. Bunun nedenini de “... bir yandan Ali Kemal’i çalıntı yazı yazmakla suçüstü yakalar, öteki yandan Avrupa taklitçiliğiyle suçlanırken, içimizden birinin bu aşırı yakınlığı hepimiz için bir aşağılanma nedeni olabilirdi.” diyerek açıklar⁶ (Yalçın, 1975: 127).

Halit Ziya, Rauf’un hikâyelerinde kendi kişiliğini soyutlamak istemediğini aksine eserlerindeki “kahramanlarında temessül” ettiğini belirtir (Uşaklıgil, 2017: 787). Ona göre Mehmet Rauf, iki romanı, birkaç hikâyesi ve mensur şiirleriyle Edebiyat-ı Cedide’nin en dikkat çeken ve bu nedenle de en fazla eleştirilen ismidir (s. 718).

Halit Ziya, *Eylül* romanını birkaç açıdan *Servet-i Fünun*’un en dikkat çeken eseri olarak görür. Ona göre roman “ince ve derin görüşlerle dolu psikolojik roman” türünün bizdeki ilk örneğidir. Üzerinden geçen onca yıla rağmen bu eseri unutturacak değerde bir eser de yazılmamıştır. Romanın diğer bir özelliği de “baştan başa samimi olmasıdır.” Ona göre *Eylül*’ün tüm bu yönleri Mehmet Rauf’un diğer eserlerini “ihmal etmek için” bir gerekçedir (Uşaklıgil, 2014: 673). Halit Ziya, tüm bu yönlerinin yanında yazarın *Eylül*’de “üçüzlü dördüzlü terkipleri bol bol” kullandığını, Fikret’in bu terkiplerin birçoğunu düzelttiğini ancak yine de bu durumun romandaki “başlıca kusur” olduğunu ekler (s. 676).

Mehmet Rauf, hayatı boyunca maddi refaha ulaşamamış birisidir. Halit Ziya, “Hayatının hiçbir devresini tanımadım ki bu para kazanmak ihtiyacı ona geniş bir nefes aldırması olsun.” cümlesiyle onun maddi sıkıntısının her zaman devam ettiğini belirtir. Maaşı kendisine yetmeyen Mehmet Rauf, para kazanmak için daha fazla eser yazmaya başlamış, bu da onun eserlerindeki kaliteyi düşürmüştür (Uşaklıgil, 2014: 668-669). Halit Ziya’ya göre onun *Eylül*, *Siyah İnciler*, *İhtizar* ve birkaç hikâyesi dışındaki eserleri “para kazanmak için bol yazı yetiştirmek mecburiyetine daldığı maişet darlığına tesadüf ettiğindedir ki edebiyat tarihinde yer tutabilecek evsafa mâlik sayılamaz.” (s. 674). Ancak Halit Ziya, onun para kazanma kaygısıyla yazdığı bu eserlerinde uzun ve karmaşık terkiplere daha az yer verdiğini da ekler (s. 676).

⁶ Mehmet Rauf, anılarında *Haristan ve Gülistan*’dan bahsetmekle beraber Cahit’in anlattığı bu “intihal” konusuna hiç girmez. Halit Ziya da bir dostunu ziyarete gittiği bir gün onu çalışma odasında “Fransızca bir kitabın kopuk sayfelerini, ezcümle ciltten ayrılmış kapağını telaşla kapayıp tamamen örtmesine vakit kalma(dan)” bulduğunu, bu kitabın adını “fark etmemişçesine başka tarafa bakarak bir daha yazı masasına göz atmamak için gayret” ettiğini söyler. Adını söylemediği dostunun kitabının bir süre sonra yayımlandığını belirten Halit Ziya, “mevzuu ve tertibi o Fransızca kitaptan alınmakla iktifa olunmamış, en güzel parçaları fasıl fasıl ondan aynıyla tercüme edilmişti.” diyerek bu intihali ortaya koymuştur. Dostunun bu çalışmasının edebiyat âleminde oldukça başarılı olduğunu söyleyen Halit Ziya, bu durumu kimseye anlatmadığını özellikle vurgular. (Uşaklıgil, 2017: 601-602) Ancak Fevziye Abdullah Tansel, Halit Ziya’nın özel bir mektubunda Ahmet Hikmet’in adını verdiğini belirtir. (Tansel, 1951: 17) Dolayısıyla bu intihal konusunun hareket içinde uzun yıllar “aile sırrı” olarak kaldığı söylenilebilir.

Hüseyin Cahit de Rauf için “*Servet-i Fünun* edebiyatının en parlak bir temsilcisi olmadı. Ama şüphesiz ki en canlı, en okur ve zekâsı en çeşitli sanat görünümüne açık, değerli bir üyesiydi.” der ve onun en güzel eserlerini bu dönemde yazdığını belirtir (Yalçın, 1975: 143). Cahit ayrıca Rauf’un mensur şiir tarzını “moda” yapan ve “en iyi başaran” kişi olduğunu da söylemektedir (s. 81).

Hüseyin Cahit, *Servet-i Fünun*’da haftada bir yazı yazmanın kendisine yetmediğini bu nedenle de Mehmet Rauf ve Ahmet Şuayb gibi arkadaşlarıyla bir dergi çıkarmaya karar verdiklerini söyler. *Yeni Mecmua* adını verdikleri bu derginin Fikret tarafından tasarlanan başlıklarına varıncaya kadar *Larousse* dergisi örnek alınarak hazırlandığını söyleyen Cahit, Rauf’un *Ferda-yı Garam* adlı romanını dergi için hazırladığını belirtir. Tüm hazırlıklar bitmiş olmasına rağmen dergi bir jurnal üzerine bir sayı bile yayımlanmadan saray tarafından kapatılmıştır. Hüseyin Cahit bu jurnalın nedeni hakkında bilgi vermezken jurnalcinin kimliği konusunda başta Baba Tahir’den şüphelendiklerini ancak Rauf’un kendisine söylediği bu ismi “bizi mahveden jurnalci, saygın bildiğimiz, sevdiğimiz bir adamdı. Bugün de yaşamakta ve saygı görmektedir. Şu satırlarım gözlerine ilişirse üzüleceğine hiç şüphem yok. Bu üzüntü yeter bir cezadır. Adını anmayacağım.” diyerek açıklamamıştır (Yalçın, 1975: 81-84).

3. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

Gazeteciliği, tartışmacı kişiliği ve yazarlığı ile ön plana çıkan Hüseyin Cahit Yalçın (1875-1957) Edebiyat-ı Cedide’nin önemli nesir yazarlarından. Hakkında yazılanlar onun edebî ve sanatsal yönüyle iç içedir.

Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ile *Mektep* dergisindeki istimzac üzerine tanıştıklarını ve bu ilk gün hayatlarının sonuna kadar birbirlerinin edebî ürünlerine karşı dürüst davranacaklarına dair sözleştiklerini söylemektedir (Tarım, 2001: 70). Bu tanışmadan kısa süre sonra Cahit’in yazıları *Servet-i Fünun*’da düzenli yayımlanmaya başlar. Tevfik Fikret hem Cahit’in hem de Rauf’un hikâyelerini oldukça beğenmektedir ve Mehmet Rauf’un aktardığına göre Halit Ziya’ya “Aman Halit Bey bunlar seni geçecekler... Yine bu hafta ikisinin de nefis birer hikâyesi var...” cümlesiyle beğenisini dile getirmekten de çekinmemektedir (s. 70).

Mehmet Rauf, Menemenlizâde Tahir’in evinde İsmail Safa, Fikret, Cahit ile toplandıkları bir akşam yaşadıkları ilginç bir anıdan bahseder. Cahit’in *Arapçadan İstifade Edeceğimiz İlimler* başlıklı makalesi nedeniyle tartışmaların olduğu bir dönemde yapılan bu toplantıya Arapça taraftarı Hayret Efendi de dahil olur. İsmail Safa, Hayret Efendi yanlarına gelmeden herkesi organize ederek bir oyun hazırlar. Cahit’i tanımayan Hayret Efendi’ye sık sık Cahit hakkında soru sorar. Hayret Efendi de “herze-vekil bir cahil-i

mükâab” diye nitelendirdiği Cahit için “katır, teres” gibi ifadeler kullanır. Safa’nın oyununu bozmak istemeyen Cahit de bu söylenenleri gülümseyerek “hazmetmeye” çalışır (Tarım, 2001: 80-85).

Tevfik Fikret, 21 Temmuz 1898 tarihli *Servet-i Fünun*’daki yazısında makalelerinden hareketle Cahit için “bu muktedir, bu müdekkik, bu yorulmaz refik-i tahrir” sıfatlarını kullanmaktadır. Ayrıca Rezaizâde Ekrem’in Cahit’e kadar aşırıya kaçmadan güçlü ve başarılı olan bir tartışma yazarının görülmediğini söylediğini de ekler (Fikret, 2000: 98). Fikret, 12 Aralık 1898 tarihli *Tarîk* gazetesindeki yazısında da Cahit için “mücâhid kalem” nitelendirmesinde bulunur. Onun bir makalesinden bölümler paylaşan Fikret, oldukça başarılı bulduğu Cahit’in yazarlığına sadece “cem’- i muhâtap sigaları” nedeniyle itiraz edilebileceğini vurgular (s. 224-227).

Mehmet Rauf, Cahit’in 1899’a kadar yazdıklarını iki döneme ayırır. *Servet-i Fünun*’daki ilk hikâyelerini de kapsayan ilk döneminde natüralizme bağlı, “hararet ve heyecanı az” birisi olarak gördüğü Cahit için “haşin bir determinist, ziyadesiyle merdümگیرiz ve yâbis” ifadelerini kullanır (Tarım, 2001: 182). Cahit’in ilk dönem eserlerinde doğru bir heyecan adımına nadir rastlanabileceğini söyleyen Rauf, onun bu eserlerinde romantiklerle alay ediyor hissini verdiğini ve “eserlerde görülen hararet ve heyecan âsârı samimiyet kokusu vermediğini” belirtir (s. 183). Heyecan ortaya koyabilmek için insanların kötülüklerini aktarmaya çalışan Cahit’in bu hareketinin dönemindeki bazı yazarların aşırı heyecanlı ve duygulu metinlerine karşılık gibi olduğunu belirtir. Tüm bu özelliklerinin yanında Cahit’in ilk eserlerine kuruluk ve şiirsizliğin hâkim olduğunu ekler (s. 183). Cahit’in zamanla “hüzün ve heyecan-ı sahîh-i şâirâne” bir üslûba kavuştuğunu söyleyen Rauf, onun insanlığa karşı merhamet ve şefkat duymaya başladığını belirtir. Bu ruh haliyle ikinci dönem eserlerinde göze güzel gelen şiirsel bir atmosferin ve samimi bir heyecanın yer aldığını aktarır (s. 184). Mehmet Rauf’a göre Cahit, bizde Avrupa’nın sadece romantiklerini tanımakla kalmayıp son asrın yarısında bilimle uyumlu “edebiyat-ı felsefiyesini” sevmiş bu nedenle de hayatın önemli konularının cazip muammalarına dalmış bir düşünür grubunun en gayretli ve en güçlü bireyidir. Rauf, onun kaleminde düşüncesini savunmak için güçlü bir yön bulunmasına rağmen duygularını ve amaçlarını betimlerken bülbül tüyü gibi “titreyebilen, ağlayabilen bir şey” olduğunu belirtir (s. 194-195).

Ahmet İhsan, Ahmet Samim’in⁷ öldürülmesi üzerine Hüseyin Cahit’in “revolverin

⁷ Ahmet Samim (1884-9 Haziran 1910) Gazeteci, yazar. Özellikle *Sadâ-yı Millet* gazetesindeki İttihat ve Terakki’ye muhalif yazıları nedeniyle suikast sonucunda hayatını kaybetmiştir. Detaylı bilgi için bkz: Mehmet T. Hastaş, *Ahmet Samim-II. Meşrutiyet’te Muhalif Bir Gazeteci*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

söylediği yerde kalem susar” diye başladığı makalesiyle⁸ İttihat ve Terakki’yi eleştirdiğini söyler. “İttihat ve Terakki’nin gazetesi Tanin’de” bu hareketin hem gazete için hem de yazar için “büyük bir celâdet” olduğunu belirtir (Tokgöz, 2019: 183). *Tanin* gazetesinin İttihat ve Terakki ile yakın ilişkisinin Kâmil Paşa hükümeti zamanında gazetenin sık sık kapatılmasına neden olduğunu söyleyen Ahmet İhsan, gazetenin de bu sonu öngördüğü için zamanında adıyla kafiyeli olacak şekilde “Senin, Metin, Rasin, Renin” gibi “gazete imtiyazlarını” satın aldıklarını belirtir (s. 199).

Halit Ziya, Hüseyin Cahit adını ilk defa Rejideki odasına Mehmet Rauf’un getirdiği yazılarıyla duyduğunu söyler. Halit Ziya, Hüseyin Cahit’in daha sonra kitaplaşan *Hayat-ı Muhayyel* adlı hikâyelerini kapsayan bu yazıların ilk başta tercüme olabileceğinden şüphelenir ama tekniği ve kurgusu itibarıyla hikâyeleri oldukça beğenir (Uşaklıgil, 2017: 567). Halit Ziya, *Hayal İçinde* romanından hareketle Edebiyatı Cedide içinde “sanat yapma hastalığından” en az etkilenen kişinin Cahit olduğunu, bu nedenle de onun dilinin zamanının en güzeli sayılabileceğini belirtir. Bu romanın hareket içinde geri planda kalmasına hayıflanarak Halit Ziya, romanın Fransız edebiyatından Alfred Capus’nün eserleriyle benzer olduğunu söyler (s. 722-723). Halit Ziya, Ali Kemal ile Hüseyin Cahit arasındaki tartışmaya da değinir ve Cahit’in “ateşin kalemi(nin) onu dele deşe kalbura çevir(diğini)” aktarır (s. 797).

Hüseyin Cahit de arkadaşı Mehmet Rauf gibi maddi refaha ulaşamamıştır. Halit Ziya, onun zor kazandığı paralardan artırdıklarıyla bardak, sürahi gibi eşya alabildiğinde bunu mükafat olarak gördüğünü söyler. Bu zorluklara rağmen Burgazada’daki küçük evinde yaşayan Cahit, evinde sık sık dostlarını ağırlar. Halit Ziya da “Cahit’in evinde ne vakit bir toplantı olacak da tatarböreği yemek mümkün olacak diye, düşünürdük.” diyerek bu toplantılara özlemini dile getirir (Uşaklıgil, 2017: 822).

Ali Ekrem, 1901 yılı başlarında Cenap Şahabettin’in bir yazısı⁹ nedeniyle Cahit’le tartışmaya girişir. *Servet-i Fünun* ve *Malûmat* dergileri arasında var olan gerginlik bu tartışma ile daha da alevlenir. Ali Ekrem’in *Musâhabe-i Edebiye’ye Cevap* başlıklı yazısına Hüseyin Cahit *Hayat-ı Matbuat 1* başlıklı yazısıyla cevap verir. Ali Ekrem de 16 Mayıs 1901 tarihli *Malumat*’ta *Servet-i Fünun’a!* yazısıyla Cahit’e sert bir karşılık verir (Özaydın, 2012: 72-76). Ali Ekrem bu yazısında Cahit’e *Edebiyat-ı Cedide Kitaphanesi* arasından yayımladığı *Hayat-ı Muhayyel* ile kendisini “edip zanneden (...) gazete sütunlarını doldurabilmek için her ağzına geleni yazan, her bahse karışan yâve-gû bir muharrir” diye seslendirir. “Daha Türkçe lakırdıyı anlama(yan)” Hüseyin Cahit’e karşılık vermeyi kelime

⁸ Hüseyin Cahit, “Evvelki Geceki Vakı’a”, *Tanin*, 11 Haziran 1910, S. 638, s. 1.

⁹ Raik Vecdi (Cenap Şahabettin), “Münekkid-i Hakiki”, *Servet-i Fünun*, S. 528, 12 Nisan 1317/25 Nisan 1901, s.114- 116.

israfı olarak gördüğünü söyleyen Ali Ekrem, yazısının sonunda kendisini “ahmaklıkla” suçlayan Cahit’i sebepsiz yere insanlara hakaret eden çocuklara benzetir. Cahit’in kendisine karşılık yazacağı yazılarda “lisan-ı bî-edebâneyi kullanırsa müstahak olacağı cevabı alır.” diyerek yazısını bitirir (Bolayır, 1901: 923-927).

4. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN ALİ EKREM (A. NADİR)

Ali Ekrem Bolayır (1867-1937) *Şiirimiz* makalesi ile Servet-i Fünun hareketinin dağılımını başlatan isimdir. Birçok yazısında hareket içindeki isimleri eleştiren hatta mektuplarında bazıları için hakaretlerde de bulunan Ali Ekrem’in hareket içindeki isimlere yönelik yazdıkları değerlendirildiğinde görüşleri en fazla değişen isim olduğu söylenebilir. Tüm bu özellikleri dikkate alındığında onun hakkında yazılanları tanıma ve genel özellikleri ile edebi ve sanatsal yönü şeklinde iki başlıkta ele almak mümkündür.

4.1. Genel Özellikleri

Ali Ekrem, 1311(1895-1896) senesinde Recaizâde Ekrem’in Fikret’i ve kendisini çağırarak “Memleketimiz edebiyatsızlıktan ölüyor, elde Ahmet İhsan’ın Servet-i Fünun’u var, bir araya gelsek de şunu bir hâle yola koysak!” dediğini ve kendisinin de birkaç gün sonra başyazar olan Tefik Fikret’in davetiyle Edebiyat-ı Cedide’ye katıldığını ifade etmektedir (Özgül, 2013: 397).

Halit Ziya, Ali Ekrem’i ilk defa İzmir’de “henüz çocuk denilecek bir yaşta (...) bir İtalyan kumpanyasının temsilinde” yanındakiyle Fransızca konuşurken gördüğünü ve soruşturduğunda “Namık Kemal’in oğlu!” cevabını aldığını belirtir (Uşaklıgil, 2014: 653). Kendisinin Reji İdaresinde Ali Ekrem’in de Mabeyn Kitabet Dairesindeki görevleri nedeniyle İstanbul’a geldiklerini ve bir arkadaşının aracılığıyla buluştuklarını söyler. Ali Ekrem’in kendisine faydalı muhabbetinin ardından önce *Servet-i Fünun*’da, sonraları Darülfünunda en sonunda da birbirlerini arayıp sorarak elli seneye yakın bir dostluklarının olduğunu söyler (s. 653).

Ahmet Reşit, Ali Ekrem’in en yakın arkadaşlarından. Sarayın Mabeyn Dairesinde katipliğe başladığı 1890 yılında Ali Ekrem’le tanıştığını belirtir. Kendisini *Servet-i Fünun*’a Ali Ekrem’in davet ettiğini söyleyen Ahmet Reşit, dergiden ayrılmasının da yine onun isteği üzerine olduğunu ifade eder (Rey, 2014: 65). Hüseyin Cahit de Ali Ekrem’in *Malumat*’a geçmesi sonrasında aralarında bir tartışma yaşandığını ve meşrutiyetin sonlarına kadar süren bu dargınlığın “pek doğal bir barışıklıkla” sonlandığını söyler (Yalçın, 1975: 134).

Halit Ziya’ya göre Ali Ekrem, “hayatta mesut ve muvaffak olmak için bu derece müsait” şartlara sahip olmasına rağmen “kaderin zalim bir tecellisiyle hemen bütün ömründe,

hususuyla ömrünün son yarısında talihi makûs bir şahsiyet ve en ağır matemlere uğramış bedbaht bir baba(dır.)” (Uşaklıgil, 2014: 651). Evlat acısı yaşayan bir baba olmasının yanında hayatının son zamanlarında da geçim sıkıntısı çeken Ali Ekrem, “yaşı artık bir köşeye çekilip istirahat etmek mecburiyetini verirken, maişet derdi” nedeniyle “Şişli’de ikametgâhından karanlıkta (...) kışın zalim şiddetlerine rağmen surlar dışında, Maltepe Askerî Mektebinde edebiyat dersi verme(k)” zorunda kalmıştır (s. 651).

Ali Ekrem, hayatta başına gelen tüm sıkıntılara rağmen inancını ve yaşam umudunu yitirmeyen birisidir. Ancak bir gün Halit Ziya’nın Yeşilköy’deki evine gelir. Okulun tatile girmiş olmasının verdiği rahatlıkla konuşmaya başlayan Ali Ekrem’e Halit Ziya dersleri hakkında bir soru sorar. O da cüzdanından çıkardığı taş basım cüzleri çıkararak “İşte dersler! (...) Evvelce bunları hazırlamak, sonra koşa koşa ta şehir haricinde, uzaklarda mektebe kadar seğırtmek, bunları talebenin körpe zihinlerine sokmak için saatlerle uğraşmak ... İşte bana mukadder olan talih!.. Bununla beraber şikâyet etmiyorum ... ” der ve elleriyle yüzünü kapayarak “taşkın bir yeis ile hüngür hüngür, hıçkırta hıçkırta” ağlar (Uşaklıgil, 2014: 652). Birkaç dakika sonra kendine gelince elindeki sayfalarda yazanları okumaya, okudukça ve “edebiyat kevserinden içtikçe sanki mest olarak” neşelenmeye başlar. Bu okumalarıyla beraber Halit Ziya şaşkınlık içinde ona olan hayranlığının arttığını belirtir;

“Onun lisana ve sanata ne kadar derin vukufu olduğunu bilirdim, hele Darülfünunda büyük Üstat Ferit’ten sonra Şerh-i Mütûn kürsüsünde ne yorulmaz, üşenmez tetebbularla vücuda gelen takrirlerinde birkaç kere hazır bulunarak bilgisinin genişliğine hayran olmuştum fakat o gün Yeşilköy bahçesinde onu dinlerken en yüksek manasıyla mebhut oldum. Hiçbir zaman Türk dilinin ve sanatının bu derece incelenmiş olmasına şahit olmamıştım.” (Uşaklıgil, 2014: 652).

4.2. Edebî ve Sanatsal Yönü

Halit Ziya, oldukça verimli bir yazı hayatı olan Ali Ekrem’in makalelerinden ve hikâyelerinden “alınabilecek pek az şey” olduğunu hatta manzumelerinden birçoğunun “kalem tecrübeleri denebilecek, tuhaflık olsun diye yazılmış” metinler olduğunu belirtir (Uşaklıgil, 2014: 656). Ancak her şeye rağmen geride herhangi bir kitabının kalmaması nedeniyle “bugünün gençleri kendisini belki hiç tanımazlar” demekte ve vefatı üzerine gazete ve dergilerde herhangi bir anma yazısının yer almadığını da sitemle dile getirmektedir (s. 655).

Cenap Şahabettin, 19 Şubat 1900’de Ali Ekrem’e gönderdiği mektupta onun *Malumat’a* geçişinin nedenini hâlâ bilmediğini söyler. Ali Ekrem’in kendisinden istediği *Malumat’a*

katılma ve yazı gönderme teklifini kabul eden Cenap, Bâbîâlî'den uzak olduğu için gelecek eleştirilere karşılık veremeyeceğinden “Şekip Hicrî” müstear ismini kullanacağını açıklar. (Andı vd. 1998: 159-160) Cenap, Ali Ekrem'e bir ay sonra gönderdiği başka bir mektupta ise *Şiirimiz* makalesini okuduğunu ve bu makalede gençlere yönelik eleştirilerine katılmadığını ifade eder. Müstear isimle yazmayı kastederek “A. Nadir ve H. Nazım bana göre oldukça kıymetli isimlerdir ve onlar da ‘maskeli’dirler. Ben de iki ay daha maskeli bulunayım.” ifadesini kullanan Cenap, mektubunun devamında dergi çıkarma konusundaki zorluklardan bahseder. Hem Ali Ekrem'in hem de Ahmet Reşit'in dergi çıkarma işinde amatör olduklarını, memuriyetlerinin ve özel işlerinin başarıları önünde engel olduğunu vurgular. Her şeye rağmen *Malumat*'ın başarılı olmasını da isteyen Cenap, “Malumat'ı inşallah ikinci Servet-i Fünun olarak bulurum.” temennisinde de bulunur (s. 165-167).

Ahmet İhsan, Ali Ekrem'i Edebiyat-ı Cedide ailesinin en ateşlisi olarak görür ve “onda babasının gölgesini” gördükleri için ayrı bir saygı duyduklarını söyler. Ali Ekrem'in Edebiyat-ı Cedide'ye “başka çığır vermek” istediğini söyleyen Ahmet İhsan onun, Fikret ve Cenab'a ait yeni ruhlu yazıları eleştirdiğini ve bu nedenle de aralarında tartışmaların eksik olmadığını aktarır. Habersiz bir şekilde *Malumat*'a geçtiği için de Fikret'in bu hareketi asla affetmediğini belirtir (Tokgöz, 2019: 445-446).

Ali Ekrem'in *Malumat*'a geçişiyle ilgili olarak Ahmet Reşit, şu ifadeleri kullanır;

“...kendisinin edebiyata ait eksiklerini (...) nakayis-i ulviyeden saymak zaafı vardı. Günün birinde bir eserini tenkit veya tahrif ettiği ya da düzeltilmiş olmasından dolayı -zannediyorum- Tevfik Fikret'e güvenmiş, bana geldi. ‘Biz Servet-i Fünun' a bu kadar içten hizmet ettiğimiz halde bize yabancı duruyorlar; bizi adeta küçük görüyorlar. Ben artık oraya yazmayacağım. Malumat dergisini ıslah edeceğim; yazılarımı bu mecmuada yayımlayacağım. Beni yalnız bırakmayacağını ümit ederek refakatini rica ederim’ dedi.” (Rey, 2014: 77-78).

Fikret'e ait metinlerde Ali Ekrem'e yönelik ifadeler yok gibidir. Sadece 17 Ocak 1898 tarihli yazısında Ali Ekrem'in “hissî ve müessir şiirler vücuda getirme” konusunda oldukça başarılı olduğunu söyler (Fikret, 2000: 254).

Fikret ile Ali Ekrem arasında dönem dönem küslükleri de barından güçlü bir dostluk vardır. Ali Ekrem'in 1900'deki *Şiirimiz* makalesindeki eleştirileri nedeniyle ikilinin arası bozular. Ali Ekrem yıllar sonra öğrencisi Şaziye Berin'e gönderdiği bir mektupta *Şiirimiz* makalesinde ilk işinin “Tevfik Fikret'e kendisinin büyük bir şair olmadığını açıkça söylemek” olduğunu ifade eder (Sazyek, 2019: 475). *Malumat*'a geçen Ali Ekrem, *Servet-i*

Fünuncuları eleştirmeye ve makalenin geri kalanını yayımlamaya devam eder. İddiasına göre saraya jurnal ettirilir ve “Abdülhamit’in iradesiyle yazı yazmaktan men” edilir. Bu jurnal işini kimin yaptığını bilmeyen Ali Ekrem, “bu alçaklığı eski arkadaşlarımdan hiçbiri yapmamıştır.” diyerek Edebiyat-ı Cedide’deki arkadaşlarını suçlamaz (s. 475). Tüm bu nedenlerden ötürü araları bozulan ikili 1911’e kadar küs kalır. Bu tarihlerde Ali Ekrem Darülfünunda hocalık yapmaktadır. Derste Fikret’in şiirlerine yönelik övücü sözler söyler. Bunları not alan öğrencileri notları gizlice Fikret’e gösterirler. Ali Ekrem, kendisi hakkında yazılanlara şaşırarak Fikret ile arasının bu vesileyle düzeldiğini söyler (Özgül, 1996: 49-50). Fikret de 15 Haziran 1911’de “Mükerrem Kemal’in -benden kemali esirgeyen- necl-i Ekrem’ine” ithafıyla imzaladığı *Haluk’un Defteri*’ni Ali Ekrem’e göndermiştir (Ayvazoğlu, 2019: 261). Ayrıca Fikret, rahatsızlanan Ali Ekrem’i ziyarete giderek aradaki buzları eritmiştir (Özgül, 2013: 412).

5. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN AHMET İHSAN TOKGÖZ

Ahmet İhsan Tokgöz (1868-1942) *Servet-i Fünun* dergisini edebiyatçılara açarak Türk edebiyatına önemli katkılar sunmuş olmasının yanında çevirmenliği ile de adından söz ettirmiş bir isimdir. Hakkında yazılanlar tanışma esnasında göze çarpan özellikleri ve çevirmenliği ile sınırlıdır.

5.1. Genel Özellikleri

Ahmet İhsan hakkında en fazla bilgi veren isim Halit Ziya’dır. O, Osmanlı Bankasının İzmir şubesinde çalışırken bir işi nedeniyle Defterdar Halit Bey’in odasına gittiği bir gün hızlı bir şekilde Fransızca mektup yazan birini gördüğünü söyler. O kişinin defterdarın oğlu Ahmet İhsan olduğunu düşünen Halit Ziya, Ahmet İhsan’ın o an kendisini tanıyıp tanımadığını bilmez ancak bu karşılaşmayı Edebiyat-ı Cedide için ilk adım olarak yorumlar (Uşaklıgil, 2017: 402). Ahmet İhsan’ı daha sonra *Servet-i Fünun* matbaasında gördüğünü söyleyen Halit Ziya, bu ziyaretin kendisini “tekrar yazı âlemine” attığını belirtir. Bu görüşmeden hareketle Ahmet İhsan’ın oldukça canlı bir kişi olduğunu ve “hoşuna gidenleri (...) laubalilikle, teklifsizlikle” kuşattığını bu sayede de onunla hemen dost olunabildiğini aktarır (s. 510-511). Halit Ziya ayrıca Ahmet İhsan’ın iş bitiriciliği sayesinde yaşlıları arasında ön plana çıktığını da belirtir (s. 624).

Hüseyin Cahit, *Nadide* romanını bastırmak için Âlem Matbaasına gittiğini ve Ahmet İhsan’la orada tanıştığını aktarır. Matbaadan içeri girdiğinde “pis kokuları, uğultulu havası ile bana bir tapınak gibi kutsal göründü. Hele onu yönetenlerin ne büyük adamlar olması gerekirdi!” cümleleriyle içinde bulunduğu karmaşık duyguları tarif eder (Yalçın, 1975: 27). Hüseyin Cahit “Fransızca yayımlanmış yararlı kitaplardan” birini sınıf arkadaşı Cavit ile *İğne İplik* başlığı altında çevirdiklerini ve Ahmet İhsan’ın “parasız verilen bu

yazıların çekiciliğine” dayanamayarak bunları *Servet-i Fünun*’a bastığı bilgisini verir (s. 37).

Ahmet Reşit, dostluğunun oldukça eskiye dayandığını söylediği Ahmet İhsan’ın okulda kendisinden iki üst sınıfta olduğunu aktarır. Ahmet İhsan’ın *Servet-i Fünun* dergisini “tarih sırasıyla ikinci, fakat önem açısından birinci” yayın faaliyeti olarak görür (Rey, 2014: 64).

Hüseyin Cahit, Fikret’in “her şeye pek çabuk kırıldığı, yaşamın bazı zorunluluk ve gereklerine hiç pay ayırmadığı için Ahmet İhsan Bey’i” sürekli kınadığını ve “güler yüzlü şakalarıyla iğnelemekten” vazgeçmediğini aktarır. Cahit, İhsan’ın ortağı Asım Bey’den Fikret’in Ahmet İhsan’a darıldığını ve “Kesinlikle bir kez daha oraya ayak atmam!” dediğini bunun üzerine İhsan’ın da “Servet-i Fünun’un çözüleceği” ve sonunda “söneceği” kaygısını taşıdığını öğrenir (Yalçın, 1975: 147). Hüseyin Cahit ayrıca *Edebiyat ve Hukuk* makalesi nedeniyle derginin kapatılması sonrasında Ahmet İhsan’ın büyük bir yılgınlığa kapılmasına rağmen kendisine en ufak bir serzenişte bulunmayarak büyük bir incelik gösterdiğini ifade eder (s. 155).

5.2. Çevirmenliği

Ahmet İhsan yaptığı çevirilerle adından söz ettiren bir isimdir. Halit Ziya onun sadece bir edebiyat hareketini başlatan derginin sahibi olması nedeniyle değil edebi roman çevirileri ile de oldukça önemli bir isim olduğunu belirtir (Uşaklıgil, 2014: 58). Onun çevirilerinin bizde roman zevkinin en güzel örneklerinin ortaya çıkmasına hizmet ettiğini belirten Halit Ziya (Uşaklıgil, 2017: 705) onun gayretleri sayesinde Jules Verne’in “fennî romanlarını” Türk okuyucularının tanıdığını vurgular (Uşaklıgil, 2014: 484). Ahmet İhsan’ı çevirmenlerimizin en gayretlisi ve çalışkanı olarak niteleyen Halit Ziya, onun hangi alanda olursa olsun verimli eserler ortaya koyduğunu belirtir (Uşaklıgil, 2017: 477). Hüseyin Cahit de o dönemde bir moda olan “duygusal romanlar” adını ilk defa Ahmet İhsan’ın George Ohnet’nin romanları için kullanmış olabileceğini aktarır (Yalçın, 1975: 38).

6. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN AHMET REŞİT REY (H. NAZIM)

H. Nazım müstear ismini kullanan ve *Servet-i Fünun* sanatçıları arasında eleştirmen kimliğiyle ön plana çıkan Ahmet Reşit Rey (1870-1955) hakkında Edebiyatı Cedidecilerin kaleminden çıkmış çok fazla yazı bulunmamaktadır.

Halit Ziya, Ahmet Reşit’in “güzel lisanı” ve “sanatkâr kalemi” olduğunu (Uşaklıgil, 2017: 699) ve bazı şiirlerinde bolca Arapça ve Farsça kelime kullandığını belirtir (s. 707) Ahmet Reşit’in Edebiyat-ı Cedide içinde “bir yandan gayet ince işlenmiş şiirler yazarken bir yandan içtimaiyatla, felsefiyatla” ilgilenen birisi olduğu aktarır (s. 796).

Halit Ziya, H. Nazım ile sanat ve dil konularında görüş ayrılıklarına rağmen geniş bilgisi ve başarılı yazıları nedeniyle kendisini ona “en çok meftun ve hayran” olanlardan biri olarak görür (Uşaklıgil, 2014: 71). Halit Ziya, onun manzum eserleri “tam bir mutabakatla” mensur olarak çevirme yoluna başvurduğunu bunu da başarıyla yaptığını aktarır (s. 73). Halit Ziya, “Edebiyat-ı Cedide’nin en yüce üstatlarından biri” olarak kabul ettiği Ahmet Reşit’in Fransız şair Jean Racine’in manzum trajedilerini dört cilt halinde Türkçeye kazandırdığını aktarır (s. 71). Bu çeviriler nedeniyle ona teşekkür etmenin bile onun kalem kudretine karşı saygısızlık olacağını vurgular (s. 74).

Ali Ekrem, “nâfizü’l- nazar bir üstat” olarak gördüğü eski dostu Ahmet Reşit’in kendisinden kısa bir süre sonra *Servet-i Fünun’a* katıldığını ve kısa zamanda “kudret-i ilmiyyesi, metanet-i muhakemesi” sayesinde tanındığını aktarır (Özgül, 2013: 398). Ali Ekrem, harekete katıldıkları ilk zamanlarda Fikret’in kendilerine gösterdiği ilgiye yönelik oldukça öngörülü olan Ahmet Reşit’in Fikret’in asıl maksadını hemen anladığını ifade eder (Uçman, 1997: 34). Ahmet Reşit’in “kurnaz” birisi olduğunu söyleyen Ali Ekrem, “kendine bir mevki-i üstâdâne temin etmek emeliyle” matbaaya “uzaktan kuş bakışı” baktığını kedisini ise dergiye göndererek Fikret’in saldırılarına maruz bıraktığını belirtir (s. 35). Ali Ekrem *Şiirimiz’de* Fikret, Cenap Şahabettin ve H. Nazım’ın şiirlerine bakıldığında “meyl-i teceddüd, ciddi ve samimi bir hiss-i şiir” görüldüğünü söyler (s. 90).

7. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN HÜSEYİN KÂZIM KADRI

Valilik ve bakanlık görevlerinde de bulunmuş olan Hüseyin Kâzım Kadri (1870- 1934), Edebiyat-ı Cedide döneminde özellikle “Yeşil Yurt” projesinin arkasında yer alan isim olarak adından bahsettirmiştir. Hakkında yazılanlar sınırlı olmakla beraber hem kişisel özellikleri hem de siyasî ve edebî yönü hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

7.1. Genel Özellikleri

Ali Ekrem yakın dostu Hüseyin Kâzım’ı 1882 yılında babası Namık Kemal’in Midilli Mutasarrıflığı sırasındaki bir İzmir ziyareti esnasında tanıdığını belirtir (Özgül, 2013: 445). Bu ilk görüşmelerinin üzerinden uzun zaman geçtikten sonra Ali Ekrem mabeyn kâtabi olur, Hüseyin Kâzım da babasının maliye müsteşarlığı nedeniyle İstanbul’a gelir. Ali Ekrem, Hüseyin Kâzım’ın “iyi yürekli, merhametli” ve oldukça misafirperver birisi olduğunu belirtir (s. 447). Ali Ekrem’e göre o “kısaça mâil orta boylu, genişçe omuzlu, büyücek başlı, yüksek alınlı, çekme burunlu, saçı, kaş, bıyığı, sakalı siyah renkli; simâsı pembe esmer, gözleri fevkalade cezzab ve nâfiz, ağzı gayet güzel”, kendine has vücut hareketleri olan birisidir. O, temiz ahlaklı, çalışkan ve düzenli birisi olmasının yanında vatanına, eşine ve çocuklarına son derece bağlı, günahattan, zevk ve eğlenceden kaçınan biridir (s. 457-458).

Ahmet İhsan da Hüseyin Kâzım'ı 1880'lerden beri tanıdığını söyler. Ona göre Hüseyin Kâzım zeki, çalışkan, dürüst ve inatçı birisidir. İhsan, Hüseyin Kâzım'ın sahip olduğu maddi güce arkadaşları da sahip olsaydı "Yeni Zelanda da hülya kurdukları 'Yeşil Yurt'a vücut verirlerdi." demektedir (Tokgöz, 2019: 402-403).

7.2. Edebî ve Siyasî Yönü

Hüseyin Kâzım'ın evinde toplandıkları cuma günlerinde zaman zaman onun çeşitli şarkılara eşlik ettiğini ve "kulağı delinmedik güzel hikâyeler" anlattığını ifade eden Ali Ekrem, "Abdülhamid istibdâdının bütün dehşetiyle vatanı inkıza sürüklediği" bir dönemdeki bu toplantıların sonunda "Çekemezken bu kadar çille-i germ ü serdi / Vatanın derdi unutturdu bana her derdi" diye devam eden şarkıyı Aziz Hoca'ya okuttuklarını belirtir (Özgül, 2013: 449). Toplantıların bazılarında Fikret'in de katıldığı bilgisini veren Ali Ekrem, saraya jurnallenme ihtimaline karşı buluşmaların üç haftada bire düşürüldüğünü de ekler (s. 450-451).

Meşrutiyet sonrası onun da "herkes gibi aldandığını" ve İttihatçıların "vatanı kurtaracağına" inandığını söyleyen Ali Ekrem, onun bu kanaatinin bir ay sonra yok olduğunu vurgular (Özgül, 2013: 452). *Tanin*'den de gazetenin "İttihat ve Terakki'nin pençesi altına" girdiği gerekçesiyle ayrıldığını belirtir (s. 454). Hüseyin Cahit ise bu konuda Ali Ekrem'den farklı düşünmektedir. Cahit, Hüseyin Kâzım ve Fikret'in meşrutiyetten önce İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldıklarını ve Kâzım'ın "cemiyetin gazetesi çıkıncaya kadar, duyurularını *Tanin*'le yapacağını" söylediğini aktarır. Ayrıca Cahit, *Tanin* gazetesi ile Fikret'in ve Kâzım'ın yeteri kadar ilgilenmediklerini de ifade eder (Yalçın, 1975: 166). Ahmet İhsan ise gazetenin Hüseyin Cahit'in öncülüğünde çıkarıldığını, Fikret'in ayrılması ve Hüseyin Kâzım'ın da Selanik valiliği sonrasında "sade komite gazetesi" olduğunu söylemektedir (Tokgöz, 2019: 141).

İttihat ve Terakki tarafından bir şekilde ikna edilen Hüseyin Kâzım, Selanik valiliğine getirilir. Kısa sürede asayiş bozan çetelerle mücadele eder ve nihayetinde istifa etmek zorunda kalır. Beyrut'a gidip inzivaya çekilmeyi düşünen Hüseyin Kâzım, giderken Ali Ekrem'e "Rumeli gidiyor, (...) Rumeli elimizden çıkıyor." diyerek üzüntüsünü dile getirir. Beyrut Fransızlar tarafından işgal edilince kendisine teklif edilen yüksek maaşlı Beyrut valiliğini reddederek İstanbul'a döner (Özgül, 2013: 454-455). Anadolu'da Millî Mücadele başlayınca bir süre "Anadolu'ya karşı İstanbul'da tertip edilen melanetleri mümkün olabildiği kadar durdurmak" amacıyla hareket eden Hüseyin Kâzım bunu başaramayınca Ankara'ya giden heyete katılır. Dönüşünde Padişah Vahdettin ile baş başa bir görüşme ayarlayan Hüseyin Kâzım, Ali Ekrem'e bu görüşmeyi anlatır ancak hayatının sonuna kadar kimseyle paylaşmama sözü alır. Bu konuşmanın detaylarından Ali Ekrem de

bahsetmez (s. 456).

Ali Ekrem, Hüseyin Kâzım'ın hazırladığı sözlüğü "bir insanın yazabileceğine ihtimal vermeyecek kadar âlî, muazzam bir eser, bir abide" olarak görür. Türk diline ait sözlüklerin hepsi toplandığında Hüseyin Kâzım'ın eserinin yanında "birer cüce kalır" ifadesiyle bu abartılı övgüsünü devam ettirir (Özgül, 2013: 458-460). Ali Ekrem ilerleyen satırlarda "Türklük yaşadıkça payidar olacak" dediği Hüseyin Kâzım'ın *Büyük Türk Lügati'*ni detaylı bir şekilde ele alır.

Ali Ekrem'e göre Hüseyin Kâzım; Doğu ilimlerine hâkim, dinî bilgileri oldukça iyi, İran ve Türk edebiyatına vâkîf, Fransızca'yı iyi derecede bilen, "Şeyh Muhsin-i Fânî" müstear ismiyle yazdıklarıyla da bunları kanıtlayan "natûk, nükte-perver, edip, hatip, münekkîd, müstehzi, hakîm, mütefennin sıfatlarının" hepsine birden sahip birisidir (Özgül, 2013: 458-459).

Halit Ziya, Hüseyin Kâzım'ın "Yeşil Yurt" hayalinin başında olduğunu söyler. Onun sonraları bilim ve edebiyat gücünü, mantık ve muhakemesinin doğruluk ve kuvvetini Şeyh Muhsin-i Fani imzasıyla edebiyat âlemine tanıttığını ifade eder. Ciddi ve ağırbaşlı birisi olduğundan hareket içindeki herkes tarafından sevildiğini de ekler (Uşaklıgil, 2017: 794).

8. SERVET-İ FÜNUNCULARIN KALEMİNDEN HÜSEYİN SÎRET ÖZSEVER

Hüseyin Sîret Özsever (1872-1959), Tevfik Fikret'in *Servet-i Fünun'*un başına geçmesinden yaklaşık yedi ay sonra 25 Eylül 1896 tarihli 289. sayıdaki *Dürdâne-i Garam* şiiriyle dergide kendine yer bulan bir isimdir (Karataş, 2011: 70). Hakkında yazılanlar genellikle duygusallığı, hayalperestliği ve siyasî yönü üzerinedir.

Cenap Şahabettin, "Rübab-ı şikestenin bir küçük hemşiresi" olarak gördüğü Hüseyin Sîret'in *Leyâl-i Girizân* adlı eserini incelediği aynı adlı makalede Sîret'i bir gönül ve muhabbet şairi olarak nitelendirir. Makalesini "Zannediyorum ki kendisi sahâ-i edebiyatta bir nefeste vasi mesafeler kat edebilecek kadar geniş göğüslü şairlerden değil, fakat minyatür levhalarda en samimi hissiyatı bütün nezaket-i sanat ve nezahet-i zekâ ile işleyebilecek bir gevher-i hünerdir." cümleleriyle sonlandırır (Özbek, 2016: 425-426).

Halit Ziya, Hüseyin Sîret'i İstanbul'a geldiği sıralarda tanıdığını söyler. Giyinişinden karakterine kadar oldukça seçkin ve zarif bir kişi olan Sîret, Halit Ziya'nın Rejideki odasının en önemli müdavimlerindedir (Uşaklıgil, 2017: 581). Sîret ayrıca Halit Ziya ile Fikret'i tanıştıran, ilk buluşmalarında da yanlarında bulunan kişidir (s. 584).

Hüseyin Cahit, Sîret için "Dünyaya düş görmek ve düş kırıklıklarına uğramak için gelmiş bir kişi" ifadesini kullanır. Ona göre Sîret, Servet-i Fünun yazarları arasında hayale en çok

bağlı “şair ruhlardan” birisidir. Şiirlerinde “veremden can vermek üzere bulunan bir hastanın duyarlığı ve tatlı iyimserliği”ne yer veren Sîret, “yaratılıştan âşık olarak dünyaya” gelmiştir. Onun aşkları “her zaman peri padişahlarının kızları gibi yüksek, yetişilmez kadınlara” duyulan platonik aşklardandır.

Hüseyin Cahit, Transvaal Savaşı için İngiliz elçisine sunulan mektup¹⁰ nedeniyle sürgüne gönderilen Sîret’e Meşrutiyet sonrasında kavuştuğunu belirtir. Kendisinin *Tanın*’de Kâmil Paşa aleyhine yazdığı yazıları Sîret’in oldukça beğendiğini söyleyen Cahit, onun paşa aleyhinde elinde belgeler olduğunu ve bunları yazması için kendisiyle paylaşmayı teklif ettiğini belirtir. Ancak zamanla Sîret, Kâmil Paşa’nın yanında yer alır ve Cahit onunla “siyasal alanda düşman” olur. Hüseyin Cahit, uzun aradan sonra onunla tekrar karşılaştıklarında hiçbir şey olmamış gibi *Servet-i Fünun*’dan konuştukları ifade eder (Yalçın, 1975: 133).

SONUÇ

Servet-i Fünun hareketi edebiyatın hemen her türünde eser veren şair ve yazarlar sayesinde yeni Türk edebiyatının yerleşmesini sağlamıştır. Edebiyatın kurmaca türlerinde eser veren sanatçılar, birbirleri hakkında da kalem oynatmışlardır. Hareketin ortaya çıktığı ilk zamanlarda hem hareketin hem de kendilerinin tanınmasını sağlamak için birbirleri hakkında övgü dolu yazılar kaleme alan bu isimlerden bazıları hareket dağıldıktan sonra yazılarında eleştirel tutuma yönelmiştir. Bu yazılarda görülebileceği gibi Ahmet İhsan, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ve Ali Ekrem harekete dahil olan hemen herkes hakkında az ya da çok görüşlerini paylaşmışlardır. Cenap Şahabettin, Hüseyin Kâzım, Ahmet Reşit ve Hüseyin Sîret ise arkadaşları hakkında daha sınırlı paylaşımında bulunan isimlerdir.

Cenap Şahabettin; aruzu ve kafiyeleleri kullanmadaki mahareti, oluşturduğu şiir dili ve başarılı tasvir yeteneği sayesinde başta Tevfik Fikret olmak üzere hareketin diğer üyeleri tarafından büyük övgülere mazhar olmuştur. Mehmet Rauf ve Hüseyin Sîret hareketin aşırı duygusal ve kırılğan “âşık”ları iken derginin sahibi olmasının haricinde çok fazla konuşulmayan Ahmet İhsan ise anlayışlılığı ile ön plana çıkmaktadır. Hüseyin Kâzım’ın sözlük çalışmasından sadece Ali Ekrem bahsederken Ahmet Hikmet’e yönelik “intihal” iddiaları “aile sırrı” olarak kalmıştır. Ali Ekrem görüşleri en fazla değişen isim olmuştur. O, yenilikçi edebiyatı savunan bir harekete mensupken arkadaşlarına getirdiği eleştirilerle yerleşik edebî değerleri benimsemiş biri gibi görünür. Mehmet Rauf, Edebiyat-ı Cedide

¹⁰ *Servet-i Fünuncuların* bahsedilen adımı hakkında bkz. Ferhat Korkmaz, “Servet-i Fünûn Şair ve Yazarlarının Transvaal (Boer) Savaşları Karşısındaki Tutumu Hakkında Bir Araştırma”, *Edebi Eleştiri Dergisi*, Nisan 2018, Cilt 2, Sayı 1, s.81-94.

sanatçıların birçoğunun tanışmasına vesile olmuş, çok genç yaşta cüretkâr tavrıyla dikkatleri üstüne çekmiştir. Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit arasında çok yakın bir dostluk varken Ali Ekrem, Cenap Şahabettin ve Hüseyin Cahit için ağır ithamlarda bulunmuştur.

Bu çalışma ile Servet-i Fünun sanatçıların tanışmalarından ayrılıklarına kadar geçen sürede fiziksel özellikleri, karakter yapıları, aile ilişkileri, siyasî görüşleri, edebî faaliyetleri, edebî algıları, maddî durumları ve aşkları gibi çok çeşitli yönlerden birbirleriyle ilgili gözlem ve izlenimleri bir araya getirilmiştir. Bunun sonucunda da Edebiyat-ı Cedide sanatçıların birbirleriyle ilişkileri konusunda birçok önemli nokta ortaya çıkarılmıştır.

KAYNAKÇA

- ANDI, M. Fâti̇h - TAŞÇIOĞLU, Yılmaz - YORULMAZ, Hüseyin (1999), **Mektuplarla Fikret ve Çevresi**, İBB Kültür İşleri Yay., İstanbul.
- AYVAZOĞLU, Beşir (2019), **Fikret**, Everest Yay., İstanbul.
- BOLAYIR, Ali Ekrem (17 Şubat 1934), “Cenap Şahabettin”, **Cumhuriyet**, S. 3515
- CAHİT, Hüseyin (1901), “Hayat-ı Matbuat 1”, **Servet-i Fünun**, 26 Nisan 1317/9 Mayıs 1901, 530, s. 156-158.
- ENGİNÜN, İnci (1989), **Cenap Şahabettin**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- ERGUN, Sadeddin Nuzhet (1935), **Cenab Şahabeddin - Hayatı ve Seçme Şiirleri**, Yeni Şark Bitik Yurdu Yay., İstanbul.
- FİKRET, Tevfik (2000), **Dil ve Edebiyat Yazıları**, (Haz. İsmail Parlatır), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- HASTAŞ, Mehmet T. (2012), **Ahmet Samim-II. Meşrutiyet’te Muhalif Bir Gazeteci**, İletişim Yay., İstanbul.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım (2018), **Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Hatıralarım**, (Haz. İsmail Kara), Dergâh Yay., İstanbul.
- KAPLAN, Mehmet (1998), **Tevfik Fikret: Devir-Şahsiyet-Eser**, Dergâh Yay., İstanbul.
- KARATAŞ, Turan (2011), **Hüseyin Sîret**, Timaş Yay., İstanbul.
- KORKMAZ, Ferhat (2018), “Servet-i Fünûn Şair ve Yazarlarının Transvaal (Boer) Savaşları Karşısındaki Tutumu Hakkında Bir Araştırma”, **Edebi Eleştiri Dergisi**, 2(1), s. 81-94.
- NADİR, A(yın) (Ali Ekrem Bolayır) (1896), “Musahabe-i Edebiye”, **Servet-i Fünun**, 11 Temmuz 1312/23 Temmuz 1896, 280, s. 307-310.

- NADİR, A(yın) (Ali Ekrem Bolayır) (1900), “Şiirimiz”, **Malûmat**, 14 Kanun-ı evvel 1316/27 Aralık 1900, 268, s. 554-564.
- NADİR, A(yın) (Ali Ekrem Bolayır) (1901), “Musâhabe-i Edebiye’ye Cevap”, **Malûmat**, 19 Nisan 1317/2 Mayıs 1901, 285, s. 892-900.
- NADİR, A(yın) (Ali Ekrem Bolayır) (1901), “Servet-i Fünun’al”, **Malûmat**, 3 Mayıs 1317/16 Mayıs 1901, S. 287: s. 923-927.
- ÖZAYDIN, Burcu (2012), “Ali Ekrem Bolayır’ın Dergi ve Gazetelerde Yayımlanmış Yazıları”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- ÖZBEK, Seda (2016), “Nesir Yazarı Olarak Cenap Şahabettin”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Doktora Tezi), Ankara.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan (1996), **Ali Ekrem Bolayır’dan Suut Kemal Yetkin’e Mektuplar**, Oğlak Yay., İstanbul.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan (2013), **Ali Ekrem Bolayır’ın Hatıraları**, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara.
- REY, Ahmet Reşit (2014), **İmparatorluğun Son Döneminde Gördüklerim Yaptıklarım (1890-1922)**, (Haz. Nur Özmel Akın), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- SAZYEK, Esra (2019), **Şaziye Berin’e Mektuplarıyla Ali Ekrem Bolayır**, Hece Yay., Ankara.
- SEVENGİL, Refik Ahmet (1968), **Türk Tiyatrosu Tarihi 5- Meşrutiyet Tiyatrosu**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- ŞAHABETTİN, Cenap (1918), **Nesli Harp Nesli Sulh ve Tiryaki Sözler**, Kanaat Kitaphanesi, İstanbul.
- ŞAHABETTİN, Cenap (1998), **Evrâk-ı Eyyam** (Haz. Hasan Akay), Timaş Yay., İstanbul.
- ŞEN, Can (2020), “İki Yazarın Hatıraları Üzerine Bir Karşılaştırma: Kırk Yıl ve Edebi Hatıralar’da Hüseyin Cahit Yalçın”, **ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, 10(2) s. 302-311.
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1951), “Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Hayatı ve Sanatı”, **İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası**, 9, s. 1-34.
- TARIM, Rahim (1998), **Mehmed Rauf (Hayatı, Sanatı, Eserleri)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara.
- TARIM, Rahim (2001), **Mehmet Rauf’un Anıları**, Özgür Yay., İstanbul.

- TOKGÖZ, Ahmet İhsan (2019), **Matbuat Hatıralarım ve Öteki Hatıra Yazıları**, (Haz. Ali İhsan Kolcu), Salkımsöğüt Yay., Konya.
- TÜMER, Cem Şems (2003), “*Mektep Dergisi ve Hakkında Yapılan Çalışmalara Dair Bazı Dikkatler*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 21, s. 323- 338.
- UÇMAN, Abdullah (1997), **Edebiyat-ı Cedide’ye Dair Ali Ekrem’den RızaTevfik’e Bir Mektup**, Kitabevi Yay., İstanbul.
- US, Asım (1964), **Gördüklerim Duyduklarım Duygularım Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikler**, Vakıf Matbaası, İstanbul.
- UŞAKLIGİL, Halit Ziya (2014), **Sanata Dair**, Özgür Yay., İstanbul.
- UŞAKLIGİL, Halit Ziya (2017), **Kırk Yıl**, Özgür Yay., İstanbul.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref (1985), **Diyorlar Ki**, (Haz. Şemseddin Kutlu), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- VECDİ, Raik (Cenap Şahabettin) (1901), “*Münekkid-i Hakiki*”, **Servet-i Fünun**, 12 Nisan 1317/25 Nisan 1901, 528, s. 114-116.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit (1910), “*Evvəlki Geceki Vakı’a*”, **Tanin**, 11 Haziran 1910, 638, s. 1.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit (1975), **Edebiyat Anıları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit (2019), **Kavgalarım**, (Haz. İsmail Alper Kumsar), Ötüken Neşriyat, İstanbul.